

Stockholms
stad

Godkänt dokument - Anna Lina Axelsson, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2017-05-30, Dnr: 2015-08443

Program för Östberga

Samrådshandling Juni/Augusti 2017
Diarienummer: 2015-08443

Vad är ett program?

Ett program är ett dokument som upprättas för ett större område, till exempel en stadsdel, som underlag för flera framtida detaljplaner inom området. Programmet innebär en möjlighet för kommunen att på ett tidigt stadium lyfta frågor till diskussion. I det här programmet redovisas ett förslag till helhetsgrepp för utveckling av Östberga.

Samråd

Programmet är på samråd under 7 juni-25 augusti 2017. Under programsamrådet har remissinstanser, sakägare, allmänhet, organisationer och intressegrupper möjlighet att framföra sina synpunkter på förslaget. Efter samrådstidens slut kommer inkomna synpunkter och remissvar att sammanställas och redovisas för stadsbyggnadsnämnden som tar ställning till planeringens fortsatta inriktning. Därefter kan stadens arbete med detaljplaner påbörjas.

Under samrådstiden planerar vi ett öppet dialogmöte i Östbergaskolans matsal den 12 och 13 juni. Förslaget kommer också att ställas ut i Tekniska nämndhuset, Fleminggatan 4 samt på Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning vid Globen. Senaste informationen om tid och plats för möten och utställningar finns på projektets hemsida:

www.stockholm.se/ostberga

Arbetsgrupp

Sara Almén, projektledare Stadsbyggnadskontoret
Stina Bäckström, biträdande projektledare Stadsbyggnadskontoret
Hampus Olesund, projektledare Exploateringskontoret
Emma Wirén, landskapsarkitekt, Exploateringskontoret
Helena Lombrink, kommunikatör, Exploateringskontoret
Johan Rosén, miljöutredare, miljökontoret
Magnus Ståhl, trafikplanerare, Trafikkontoret
Eskil Swerkersson, stadsplanerare, Stadsdelsförvaltningen
Enskede/Årsta/Vantör
Åsa Winfridsson, samordnare, Stadsdelsförvaltningen, Enskede/Årsta/Vantör
Sofia Westerlund, SWMS arkitektur
Ylva Preutz Papantoni, social hållbarhet, Tyréns

Illustrationer och kartor om inget annat framgår SWMS arkitektur

Utredningar

Områdesanalys, Landskapslaget, Iterio, Calluna, Unga Berättar Kulturskolan, Stadsmuseet

Dagvattenutredning avseende övergripande planering för Östbergahöjden, Geosigma

Trafikutredning, Iterio

Naturvärdesanalys, Calluna

Konsekvensbedömning, naturmiljö Östberga, Calluna

Barnkonsekvensanalys, Landskapslaget, Unga Berättar Kulturskolan

Översiktlig riskutredning – Åbyvägen och Huddingevägen, Tyréns

Bullerutredning, Tyréns

Arkeologisk utredning etapp 1 och 2, Stiftelsen Kulturmiljövård

Jämställhetsanalys, Tyréns

Innehåll

Disposition

Programhandlingen har en inledande sammanfattning som beskriver visionen för stadsutvecklingen i Östberga och handlingens innehåll.

På det följer en bakgrund som beskriver geografiska och historiska förutsättningar och berättar varför programmet för Östberga tagits fram just nu.

Programförslaget presenteras sedan både i sin helhet, och i form av sex stadsbyggnadsprinciper som varit vägledande till förslaget för stadsutveckling i Östberga.

På de följande kapitlen bryts sedan programförslaget ned i komponenter och beskrivs i form av struktur, offentliga rum, gator och delområden. Dokumentet avslutas med kortfattade förutsättningar och konsekvenser samt övergripande tidplan.

Innehåll.....	3
Sammanfattning	4
Bakgrund	5
Programförslaget.....	13
Struktur.....	21
Offentliga rum	39
Gatorna	53
Delområden	59
Förutsättningar och konsekvenser	75
Tidplan och genomförande	83

Sammanfattning av programmet

I programmet redovisas ett helhetsgrepp kring stadsutvecklingen i Östberga. Utvecklingen ska bidra till att uppfylla Stockholms bostadsmål och åstadkomma goda boendemiljöer och trygga och attraktiva offentliga rum.

Visionen är att i Östberga ska alla vara välkomna och känna sig trygga. Östberga ska erbjuda varierade miljöer och aktiviteter för olika grupper och för olika åldrar. I Östberga är invånarna stolta över sin närmiljö och Östbergas invånare känner tillit till varandra och sin omgivning. Detta skapas genom flera och varierande mötesplatser som invånarna själva har varit med och påverkat, ökad täthet med fasader mot gatan för att fler ska känna sig sedda och i förlängningen trygga. En förbättrad kollektivtrafik på både kort och lång sikt är avgörande för att Östbergas tillgänglighet ska öka. Ökad koppling till omvärlden ger större valmöjligheter för de boende i Östberga.

Programmets idéer ska bidra till ökade stadskvaliteter och skapa en mer sammanhållen stad med tryggare och mer tillgängliga offentliga miljöer som är lätta att orientera sig i. De nya bostäderna ger underlag för lokal handel och service och bidrar till trygga miljöer. Bostadsutvecklingen ska bredda variationen i upplåtelseformer och boendeformer för att skapa en blandad stad.

Programmet innehåller totalt ca. 2500 bostäder. Det visar hur offentliga platser inom området rustas och utvecklas och lyfter fram Lisebergsparken som ett sammanhållande parkstråk.

Programmet kommer vara på samråd mellan 7 juni och 25 augusti 2017. Under program- samrådet har remissinstanser, sakägare, allmänhet, organisationer och intressegrupper möjlighet att framföra sina synpunkter på förslaget.

Översikt av programförslaget

Bakgrund

Uppdrag och process

Det politiska uppdraget

Stadsbyggnadsnämnden gav 5 november 2015 stadsbyggnadskontoret i uppdrag att inleda programarbetet för Östberga och Årstafältet Södra. Till nämndbeslutet gjordes ett särskilt uttalande där nämnden lyfte behovet av att belysa de sociala frågorna och delaktighet som viktiga komponenter i programarbetet.

Uppdraget var att koppla samman Östberga med kringliggande stadsdelar liksom att, utifrån sina egna förutsättningar, utveckla stadsdelen till ett mer attraktivt område.

Ett tidigt identifierat problem var områdets bristande kollektivtrafik och behovet av långsiktiga kollektivtrafiklösningar även innan spårtrafik kommer till stånd.

Nämnden uttalade sig vidare om att hänsyn skulle tas till de stora naturvärden och de fornlämningar som finns på Årstafältet Södra/Kvarnbacken.

Geografiska begränsningar av programmet

Programområdet omfattar Östberga och Södra Årstafältet, och avgränsas i norr av Åbyvägen, i öster av Östbergavägen, i syd av Huddingevägen och i väster av det stadsdelskiljande dalstråket som löper mellan Östberga och Liseberg.

Vidare inbegriper programområdet ett smalare område längs Åbyvägen norr om Liseberg. Programområdet befinner sig i huvudsak inom Enskede/Årsta/Vantörs stadsdelsområde, med undantag för mindre markområden som ligger inom Älvsjö stadsdelsområde.

I programmet föreslås ny bebyggelse på sådan mark som staden förfogar över. Det innebär att ingen utpekad ny bebyggelse föreslås inom Gamla Östberga och Östbergahöjden som upplåts

genom tomträtt, eller som har en annan fastighetsägare. Undantag sker då tomträttsinnehavare i påbörjad dialog godkänner det. Här kan det finnas förtätningmöjligheter, men sådan bebyggelse

behöver komma till i dialog med de som förfogar över fastigheterna.

Programområdet markerat i rött

Styrdokument

Styrdokument, planeringsunderlag

Programmet utgår från ett antal styrdokument och planeringsunderlag, bland annat:

VISION 2040

Kommunfullmäktiges vision Ett Stockholm för alla Visionen lyfter fram 4 teman:

- Ett Stockholm som håller samman
- Ett klimatsmart Stockholm
- Ett ekonomiskt hållbart Stockholm
- Ett demokratiskt hållbart Stockholm

Att överbygga de sociala skillnader som finns i staden är ett centralt tema i visionen. För att nå visionen krävs både ett aktivt arbete inom stadens förvaltningar, ett förstärkt samarbete med regionens aktörer samt en fördjupad dialog med stadens invånare.

Promenadstaden - Stockholms översiktsplan

Stockholms översiktsplan, antogs 2010. I dokumentet anges de fyra stadsbyggnadsstrategier som ska tillämpas för att nå visionens mål för hållbar tillväxt.

Årstafältet beskrivs i Promenadstaden särskilt som ett strategiskt område där en ny levande stadsdel ska växa fram och kopplas samman med omkringliggande områden.

Programmet överensstämmer främst med gällande översiktsplans strategi 3 - att koppla samman stadens delar.

Översiktsplanen håller på att uppdateras, och i det samrådsförslag för uppdaterad översiktsplan som presenterades hösten 2016 tydliggörs möjligheterna i Östberga närmare. I kapitlet Lokala utvecklingsmöjligheter beskrivs behoven av att koppla samman Östberga med kringliggande stadsdelar, förbättra kollektivtrafiken, stärka de offentliga rummen och skapa nya målpunkter.

Den gröna promenadstaden

Den gröna promenadstaden är en strategi för utveckling av Stockholms parker och natur. En god tillgång till parker och naturområden, där människor kan mötas och hämta kraft, är en förutsättning för ett rikt och hälsosamt stadsliv. Det ska vara lätt och lockande att röra sig till fots och med cykel.

Framkomlighetsstrategin

Framkomlighetsstrategin är ett strategiskt dokument som visar möjligheter att klara ett ökat resande med avvägningar och prioriteringar i det utrymme som finns genom att bl.a:

- Ge mer plats till bussar och cyklisterna.
- Trafiken ska bli mer pålitlig.
- Gångtrafikanterna får bättre förutsättningar.
- Underlätta för buss, gående och cyklisterna.

Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm

Kommunfullmäktige i Stockholms stad har beslutat att utvecklingen mot en mer delad stad ska vändas och har därför tillsatt en kommission för ett socialt hållbart Stockholm. Målet är att främja en socialt hållbar utveckling i staden och minska skillnader i livsvillkor, som bland annat kan bero på strukturer i den byggda miljön och på en ojämlig fördelning av stadens resurser, vilka leder till begränsningar i vardagslivet och minskar människors möjligheter att mötas. Östberga höjden har uppmärksamats av stadsbyggnadsforskare i de underlagsrapporter, som tagits fram inom delområdet Boende och stadsmiljö, som ett komplext område utifrån ett socialt hållbarhetsperspektiv. Östberga höjdens läge i staden i kombination med en separerad trafikstruktur, en underförsörjning på samhällsservice och ojämliga villkor för kollektivtrafik samverkar negativt till en upplevelsemässig och rumslig isolering.

Stockholms miljöprogram

Stockholms miljöprogram 2016-2019 är uppbyggt kring sex övergripande miljömål. Stadsbyggnadsnämnden och detta program berörs särskilt av miljömål 3: "Hållbar mark- och vattenanvändning". Som delmål anges att:

- Sårbarheter i stadsmiljön till följd av ett klimat i förändring ska förebyggas.
- God status ska uppnås i stadens alla vattenförekomster.
- Stadens vattenområden ska stärkas och utvecklas för både rekreation och biologisk mångfald.
- Vid stadsutveckling ska ekosystemtjänster främjas för att bidra till en god livsmiljö.
- Staden ska ha en livskraftig grönstruktur med rik biologisk mångfald.
- Stockholmare ska ha god tillgång till parker och natur med höga rekreations- och naturvärden.
- Varje stadsdel ska planeras för god stadsmiljö.

Arkitektur Stockholm

Arkitektur Stockholm är stadens arkitekturstrategi och styrdokument för Stadsbyggnadskontorets arbete. Dokumentet beskriver hur Stockholm ska utvecklas i stadens olika skalor; staden, stadsrummet, stadsdelen och byggnaden. Stadsutvecklingen ska formas med utgångspunkt i Stockholms identitet och kultur-historia och utgå från ett hållbart helhetsperspektiv. Alla projekt ska bidra till nytta för allmänna intressen och till ett attraktivare, mer tillgängligt och tryggare stadsrum och Stadsdelens unika karaktär ska undersökas i dialog med stadsdelens medborgare i varje projekt. Nya byggnader ska planeras tillsammans med en infrastruktur som lockar till närvaro och aktivitet i stadsrummet.

Dialog

Dialog och information

Samverkan Östberga

”Samverkan Östberga” är ett förvaltningsövergripande arbete som leds av Stadsdelsförvaltningen i Enskede Årsta Vantör sedan 2015. Målet för ”Samverkan Östberga” är att Östberga ska vara en attraktiv och trygg stadsdel att bo och verka i.

I samverkansgruppen ingår bl.a, Stadsbyggnadskontoret, Trafikkontoret, Idrottsförvaltningen, Kulturförvaltningen, Utbildningsförvaltningen, SISAB, Svenska Bostäder, Omsorgsborgen samt polisen Globen och kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm.

Inom ramen för samverkan Östberga har staden drivit en boendediolog som påbörjades med ett öppet hus i Östbergaskolans matsal 13-14 november 2015.

Under våren 2016 följde sedan stadsdelsförvaltningen upp de inkomna synpunkterna med riktade intervjuer för att få en mer fördjupad bild av Östberga, vilket sammanställdes i en perspektivrapport. Denna rapport låg till grund för en boendediolog under hösten 2016 där boende och tjänstepersoner under ett antal kvällar träffades för att arbeta fram åtgärdsförslag som syftade till att fler skulle arbeta med att öka tryggheten i området.

På längre sikt har syftet med medborgardialogen varit att stärka egenmakten för de boende och återuppbygga förtroende mellan invånarna och samhället/ myndigheter. Dialogen mynnade i ett antal medborgarförslag, där respektive berörd förvaltning ansvarar för att följa upp förslagen. Stadsbyggnadskontoret har varit delaktiga i denna process och parallellt lett arbetet med att ta fram programförslaget och på det sättet kunnat arbeta in de frågor i medborgardialogen som rör stadsbyggande i programmet.

Förslagen:

Allaktivitetshus

För att skapa en träffpunkt och öka vi-känslan så föreslås ett allaktivitetshus centralt vid torget i Östberga. I ett allaktivitetshus kan de boende enkelt arrangera aktiviteter och där kan stadens olika verksamheter rymmas. Stadsdelsförvaltningen gör en förstudie under våren 2017. I förstudien tittar man på i vilken form allaktivitetshuset kan drivas, hur det ska finansieras, var det kan ligga samt om det kan dela lokaler med andra verksamheter.

Stadsodling

Boende vill starta stadsodling i Östberga. Stadsodlingen kan skapa möten och gemenskap mellan människor och bidra till ökad trygghet. Stadsdelsförvaltningen gör under våren 2017 i ordning tomten intill torget där en förskola tidigare har brunnit ner. Där läggs gräs, lekställningarna rustas upp och en plats görs i ordning för odling med pallkragar och ekologisk jord.

Ett levande torg

För att öka trivsel och trygghet på torget föreslås bland annat bättre belysning, papperskorgar och fina växter. På torget behövs också mer liv och aktivitet. Då behövs förutsättningar som sittplatser, bord och kanske en scen. Inom ramen för projektet Levande Stockholm kommer trafikkontoret och stadsdelsförvaltningen att duka upp med möbler och aktiviteter under sommaren.

Bättre information och kommunikation

Bättre information och kommunikation önskas om vad som händer i Östberga generellt och särskilt i projektet Samverkan Östberga och om stadsbyggnadskontorets planer för centrum och nya bostäder. Stadsdelsförvaltningen tittar under våren 2017 på vilka förbättringar som kan göras.

Trygghetsvandringar

Vid trygghetsvandringar promenerar fastighetsägare, stadsdelsförvaltning, trafikkontoret, m fl runt och tittar på vad som kan förbättras i den fysiska miljön för att öka tryggheten. Tryggheten i området är viktigt och vandringarna ses som viktiga för att åtgärder ska genomföras och ansvarsfördelningen ska bli tydlig.

Stödja och motivera till att lämna kriminalitet

Arbetsgruppen konstaterar att kriminalitet finns i Östberga och den bidrar till att göra området otryggt, inte minst runt torget. Många aktörer har arbetat med att stödja och motivera personer att inte ge sig in i eller att lämna kriminalitet. Tydliga förväntningar och samordning kan bli bättre menar arbetsgruppen.

Bättre kollektivtrafik

Boende i Östberga har tagit fram en skrivelse med förslag på förbättrad kollektivtrafik och överlämnat denna till Stockholms läns landsting som ansvarar för kollektivtrafiken.

Bibliotek

Ett bibliotek skulle vara av betydelse för Östberga. Ett bibliotek kan bidra till exempelvis språkutveckling, integration och vi-känsla bland de boende. Kulturnämnden antog den 7 mars 2017 Stockholms stadsbiblioteks strukturplan 2017-2020. Den pekar på behovet av att etablera ett bibliotek i Östberga. Fokus är nu att utreda möjligheten att etablera sig i samverkan med ett eventuellt allaktivitetshus i området. För ett genomförande krävs ett inriktningsbeslut och ett genomförandebeslut i kulturnämnden som säkerställer en hållbar finansiering av biblioteksverksamhet. Tidplanen är inte fastslagen ännu.

Fortsatt dialog

Inom ramen för fortsatta processer är det viktigt att inom varje detaljplanearbete identifiera vilka frågeställningar som finns för att se vilken typ av förankring och dialog som är bäst just där. För att få till en socialt hållbar stadsdel behöver även de som bor och verkar inom området kunna påverka stadsbyggandet. Att de som redan bor i området och de som flyttar in blir involverade i byggprocessen är viktigt för skapandet av en socialt stark och hållbar stadsdel.

Tid, process och möjligheter

Det finns olika metoder för att göra området socialt hållbart över tid, och att använda sig av riktade dialoger mot exempelvis unga tjejer kan vara ett sätt att hitta röster som annars inte alltid gör sig hörda inom ramen för stadsbyggnadsprocessen.

Stadsutvecklingen i området kommer ske under ett antal år. Det innebär att platser som planeras för bebyggelse kan komma att stå tomma under ett antal år innan nya hus uppförs.

På platsen för den nedbrunna förskoletomten i centrala Östberga, (Familjen 2) har några boende tagit initiativ och kommer påbörja stadsodling under tiden som det tar för den nya detaljplanen för studentbostäder att bli klar (se Samverkan Östberga). Denna typ av tillfällig användning av en plats är inspirerande och kan vara ett sätt att etablera nya aktiviteter i området. Under det fortsatta arbetet finns det anledning att titta på om det går att utveckla denna typ av tillfällig användning. Det skulle exempelvis kunna gälla evenemang som idrottsturneringar, kulturfestivaler eller andra kulturella verksamheter, ateljéer, verkstäder, odling, kontorsplatser mm.

Områdesanalys

Som underlag för programmet har staden tagit fram en områdesanalys. Områdesanalysen är en kortad version av de sidoutredningar som staden inför programarbetet med Östberga har beställt. Underlag inom statistik, natur och ekologi, kommunikationer och barnperspektivet är inarbetade i analysen. Syftet är att samla ett brett underlag för att med områdesanalysens slutsatser senare kunna värdera vilka effekter en kommande byggelseutveckling innebär för landskapsbild och kulturmiljö, natur- och ekologi, trafik och sociala värden.

Inom ramen för Områdesanalysen har intervjuer gjorts med medborgare, förvaltningar och myndigheter, bl.a har en barnkonsekvensanalys tagits fram som särskilt beskriver barnens perspektiv för planeringen.

Arbetsmöte under samverkan Östberga

Workshop under arbetet med områdesanalysen

Östberga i staden

Geografiskt läge

Östberga ligger sydväst om centrala Stockholm, delvis uppe på en höjd bredvid Årstafältet. Noder i närliggande grannstadsdelar förutom Årsta är Årstadal, Liljeholmen, Gullmarsplan och Älvsjö.

Topografin i kombination med de stadsbyggnadsideal som rådde då Östberga anlades har lett till att stadsdelen ligger relativt isolerat som en enklav i relation till angränsande stadsdelar.

Angöringen för motortrafik till Östberga sker idag via tre entrépunkter, två till Östbergahöjden från Östbergavägen, och en till Gamla Östberga. Dessa entréer leder sedan till säckgator runt området, en i gamla Östberga och en i Östbergahöjden, vilket gör att stadsdelen trafikmässigt fungerar som en återvändsgränd. För kollektivtrafiken leder detta till långa restider och ineffektiva resor. Restiderna med kollektivtrafik för Östberga till centrala Stockholm är jämförbara med andra områden i söderort som geografiskt ligger längre bort från centrum såsom Skärholmen eller Farsta centrum.

Stadsbild – landskapsbild

Den fysiska gränsen för Östberga är idag väldigt tydlig. Platsens bebyggelseutveckling är tydligt läsbar i stadsplanemönster och stadsdelsavskiljande grönstråk. Bebyggelsen avtecknar sig i Östbergahöjdens siluett. Detta är något som både bidrar med identitet och sammanhållning, men även till viss isolering.

Stadsbyggnadsidé - historik Östberga

Både gamla Östberga och Östbergahöjden är byggda efter tydliga och tidstypiska stadsbyggnadsideal. Gamla Östberga byggdes

under slutet av 1950-talet i form av långa parallella husrader med tre-fyravåningshus utmed en ringgata, Stamgatan, som löpte runt området. Gatan reserverades för biltrafik och parkering. I områdets inre bildades ett stort och bilfritt inre parkrum, kallat Stamparken. Tanken var att på detta sätt kunna spara mer av befintlig terräng och vegetation samtidigt som det blev möjligt att uppföra fler lägenheter än med en traditionell lamellhusplan. Området fick ett mindre butikscentrum med ett litet torg, flankerat av tre punkthus i åtta våningar. I fonden av Stamgatan uppfördes ett skivhus i åtta våningar, det så kallade Elefanthuset. Östbergahöjden byggdes nästan ett decennium senare, 1966-69 efter en plan som var typisk för det sena 1960-talet och visar på tidens strävan efter att skapa mer homogena och förtätade förortsmiljöer, med rätvinkligt placerad bebyggelse i enhetlig höjd och kortare avstånd mellan byggnaderna.

Foto Oscar Bladh 1958

Även planens konsekvent genomförda trafikseparering är tidstypisk. Genom att skilja bilvägar och gångstråk från varandra ville man minimera riskerna för olyckor. Egentligen vara det bara på parkeringsplatserna mellan husgrupperna som bilar och fotgängare mötte varandra. I planeringen eftersträvade man att bevara så mycket som möjligt av det naturliga landskapet, som berghällar och naturmark mellan husgrupperna, och med ett starkt inslag av bevarade högresta tallar. Mitt i området lades ett litet centrum med några butiker, en ungdomsgård och en skola.

Strukturen i Östberga är mer eller mindre intakt sedan 60-talet, med undantag för mindre kompletterande bebyggelse som tillkom i början av 2000 talet i form av stadsvillor och ett fåtal radhus.

Foto Jan Gustavsson, från Svenska Bostäders arkiv. Foto nr 1970_OSTB_1970

Årstafältet

2008 anordnade Stockholms stadsbyggnadskontor och exploateringskontor en internationell arkitekttävling för en ny stadsdel och park på Årstafältet. Det vinnande förslaget "Arkipelag" bearbetades och 2010 genomfördes programsamråd för den nya stadsdelen.

Årstafältet ska utvecklas till en tät och varierad stadsdel med bostäder, skola, förskolor service och parker. En ny stadspark skapas som kompletterar och binder samman omkringliggande grönområden och stadsdelar. Visionen för Årstafältet är "En plats för möten" - möten mellan människor, mellan stad och park och mellan nytt och gammalt.

De övergripande intentionerna för Årstafältet är att väva samman omkringliggande stadsdelar och skapa ett starkt möte med den nya stadsparken. Årstafältet tillför Stockholm ett helt nytt gatumönster. Det övergripande gatunätet består av vinklade och varierade gator som skapar oväntade utblickar och platsbildningar. Huvudgatan och de så kallade parkbryggorna strukturerar området och ger en övergripande tydlighet. Lokalgatorna bidrar till områdets lokala prägel och identitet.

Bebyggelsen på Årstafältet har stor variation i typ, höjd, form och stil och utformas med inspiration av Årsta centrum för sin tid vågade uttryck (genom att hitta en samtida arkitektur som är lika djärv som den var då) och Valla gärdes höjdskillnader. Den nya stadssiluetten skapar en varierad och tydlig front mot parken. I den västra delen av parken hålls hushöjderna i en mer jämn och lägre nivå eftersom de möter en lägre skala i Östberga.

Årstafältet, perspektiv från sydost med den föreslagna bebyggelsen i etapp 1. Illustration White arkitekter

Förutsättningar i Östberga

Stadsbyggnadsidealerna från 1950-60 rymmer många kvalitéer, men även en del aspekter som idag betraktas som problematiska. Östberga är grönt, öppet och i stora delar trafiksäkert tack vare uppdelningen mellan gång- och biltrafikanter. Läget på höjden ger många vackra utsikter, och tillgången till friytor är god. De stadsdelsavskiljande grönstråken bidrar till det gröna intrycket och vistelseytor.

Den separerade trafiken leder till säkra trafiklösningar, men avsaknaden av människor och hus med fönster vid huvudgatorna bidrar till upplevd otrygghet i gaturummet.

I Östberga är gränsen mellan allmän platsmark och kvartersmark många gånger otydlig vilket gör att det är svårt att avläsa vad som är tillgängligt för alla. Detta ställer höga krav på de som ansvarar för fastigheterna för att avgöra om gårdsrum bidrar eller motverkar trivseln i området. Som besökare i området kan detta skapa en osäkerhet om vilka ytor som är tillgängliga och inte, och för de boende försvårar detta nyttjandet av ytorna kring husen som inte är tydligt definierade.

Den likartade utformningen och arkitekturen på byggnaderna bidrar ytterligare till att området kan upplevas som svårorienterat och otydligt.

Sverigeförhandlingen och tunnelbanan

Efter en överenskommelse inom Sverigeförhandlingen mellan regering och kommuner kommer en tunnelbanestation att etableras i Östberga, på den nyttillkommande linjen mellan Älvsjö och Fridhemsplan. Denna kommer avsevärt att förbättra kollektivtrafiktillgången i området, och fungerar som attraktiv målpunkt för intilliggande stadsdelar, vilket ger underlag för en helt annan servicetillgång med betydligt större resenärsflöden.

Vy över Östberghöjden från nordost

Foto: Lennart Johansson

Programförslag

Programförslag

Östberga - en del i staden

Årstafältet framväxt är inte bara startskottet för en ny stadsdel på fältet, utan även en ny möjlighet för en utbyggnad av Östberga. Närheten till den nya stadsdelen med dess underlag för utbud och service omvandlar Östbergas nuvarande aningen perifera läge till en plats i ett tydligt stadsmässigt sammanhang.

I programförslaget kopplas Östberga samman med angränsande stadsdelar, och blir en del i en stadsväv och en sammanhållen stad. Den sammanhållna stadens kvalitéer återfinns i trygga, tillgängliga och attraktiva miljöer för boende och besökare, för vistelse, rörelse, arbete och vila.

Mot Årstafältet vävs bebyggelsen samman med den nya stadsdelen på fältet, mot Liseberg knyts stadsdelarna samman i ett utvecklat och programmerat grönrums med en samlande funktion. Mot Åbyvägen i norr synliggörs Östberga med en ny stadsfront. I söder annonserar i framtiden ett nytt kvarter entrén till området, och ny gångbro kan koppla samman ovan Huddingevägen mot Hemsbogen för rekreativa möjligheter och säkra skolvägar.

Förslaget innebär en signifikant ökning av antalet lägenheter och därmed invånare i Östberga. Nybyggnationen möjliggör en komplettering av beståndet med boendetyper och upplåtelseformer av sådant som idag saknas, och befolkningsökningen ger nytt underlag för service i området. Detta gäller samhällsservice och kommersiella lokaler, men även kollektivtrafiken. Stockholms läns landsting ansvarar för kollektivtrafiken i Stockholm. Inom ramen för programmet föreslås nya kopplingar från Åbyvägen till Östbergahöjden, och mellan Östbergahöjden och Gamla Östberga för att möjliggöra restidsvinster och genare resvägar för en effektivare kollektivtrafik.

Ett öppet och aktivt Östberga

Inom arbetsgruppen för programarbetet har vision och mål för Östberga arbetats fram genom bred förankring vid flera workshops. Vision och mål tar avstamp i Stockholm stads övergripande mål samt Östbergas utmaningar och möjligheter som utmejslat sig i samband med nulägesanalys och Samverkan Östberga. Östbergas vision *Ett öppet och aktivt Östberga* har delats in i fyra mål.

- *Ett integrerat Östberga genom minskade restider, tydliga stråk och kända målpunkter*
- *Ett välkommande Östberga som präglas av stolthet och tillit*
- *Ett inkluderande Östberga som utvecklas genom medskapande och förankring*
- *Ett livfullt Östberga där strukturen uppmuntrar till aktivitet och tillgängliggör gröna värden*

I Östberga ska alla vara välkomna och känna sig trygga. Östberga ska erbjuda varierade miljöer och aktiviteter för olika grupper och för olika åldrar. I Östberga är invånarna stolta över sin närmiljö och Östbergas invånare känner tillit till varandra och sin omgivning. Detta skapas genom flera och varierande mötesplatser som invånarna själva har varit med och påverkat, ökad täthet med fasader mot gatan för att fler ska känna sig sedda och i förlängningen trygga. En förbättrad kollektivtrafik på både kort och lång sikt är avgörande för att Östbergas tillgänglighet ska öka. Ökad koppling till omvärlden ger större valmöjligheter för de boende i Östberga.

Strukturplan

- Kvarter, bostäder och lokaler
- Kvarter med egen tidplan
- Grön koppling
- Grönt uppsamlande stråk
- Grönt huvudstråk
- Grön GC-väg
- Ny sim- och idrottshall
- Skola och förskola
- Centrumstråk
- Lokaler i bottenvåning - Prio 1
- Huvudled

Stadsbyggnadsprinciper

Koppla samman

Bryta den barriärverkan topografin i kombination med säck-gatorna och de stadsdelsavskiljande grönstråken utgör i relation till omgivande stadsdelar. Stråken ska tillgängliggöras, förtydligas och befolkas för trygga och attraktiva miljöer att röra sig i. Strukturen öppnar sig mot angränsande stadsdelar

Komplettera med nya funktioner som skola, bad, bibliotek

Komplettera befintlig service i området med nya målpunkter. En ökad befolkning ger större underlag för tillkommande service i form av sportanläggningar, kulturella verksamheter och kommunal- och kommersiell service.

Nytt stadsstråk

Tvärs genom Östberga löper det stråk som sammanbinder Älvsjö med Årsta. Det är en gen väg för att röra sig mellan områdena och ett strategiskt läge för centrumfunktioner. Topografiska utmaningar i form av höjdskillnader hanteras genom breddade terrasseringar och trappor som bildar offentliga platser med kvalitéer som vistelseytor. Längs gatans sträckning ställs krav på lokaler i bottenvåningarna på tillkommande bebyggelse, med fokus på utåtriktade verksamheter.

Med nya fronter annonser Östberga sig och möter omgivningen med framsidor. Bebyggelsen möter upp vid Åbyvägen, Huddingevägen och mot parkrummen. Den nya bebyggelsen bidrar med fasader och entréer som utgör aktiva inslag vid både parkrum och gata.

Inbjudande mötesplatser, park och natur, lek och rekreation

Parkstråk och platser omhändertas och deras enskilda karaktärer lyfts upp och utvecklas till varierade och kompletterande rum för alla åldrar.

Nya bostäder av många sorter

Upplåtelseformer, storlekar och typer av bostäder kompletteras för att möjliggöra ett boende i Östberga för varierande åldrar och livssituationer.

Effektiv och nära kollektivtrafik

Nya vägkopplingar möjliggöra genare busstrafik och ger förutsättningar för kortare restider. På sikt kommer tunnelbanan till Östberga vilket förbättrar service i området och fungerar som attraktiv målpunkt för intilliggande stadsdelar.

Illustrativ plan

Arkitektur

Ny bebyggelse ska bidra till att stärka stadskvaliteterna i Östberga för att skapa en tätare, mer sammanhållen, mångsidig och trygg miljö.

Den befintliga bebyggelsen i Östberga är väl sammanhållen i skala och uttryck. Den vänder sig från Östbergabackarna mot en inre struktur med öppna gröna gårdsrum.

Den nya bebyggelsen på Årstafältet har en uttalad brokighet som ideal, med bottenvåningar som skall hjälpa till att levandegöra gaturummen och de offentliga platserna.

Den tillkommande bebyggelsen i Östberga behöver förhålla sig på ett medvetet sätt till dessa befintliga förutsättningar samtidigt som den skall bidra till platsen med sin egen karaktär. Den nya bebyggelsen ska ha aktiva fasader som samspelar med omgivningen och åstadkommer en tilltalande och trygg miljö. Tydligt definierade rum bidrar till läsbarhet och möjlighet till orientering i området.

De olika delarna av programområdet har varierande geografiska förutsättningar och unika relationer till sina omgivningar. Detta ska återspeglas i skala, uttryck och typologier i bebyggelsen. Östbergabackarna omvandlas från tillfartsväg till stadsgata genom att bottenvåningarna ges en tydlig utformning mot gatan med lokaler i strategiska lägen. Utåtriktade kommersiella lokaler koncentreras i första hand till Centrumstråket, men kan även förekomma på andra ställen.

Den sammanhållna skalan i Östberga bejakas generellt men kompletteras då den nya bebyggelsen samlas gruppvis utifrån de olika platsernas specifika förutsättningar. Längs Östbergabackarnas gaturum hålls en sammanhållen skala med mindre variationer. Mot de större fria rummen, Årstafältet och Åbyvägen tillåts en högre våningshöjd för att möta upp skalan. Här finns också utrymme för större variation i volym.

Konst

Offentlig konst tillkommer inom programområdet i samarbete med Stockholm konst som är den avdelningen inom Stockholms stad som arbetar med produktion av ny konst för stadens offentliga rum.

Enprocentsregeln anger att en procent vid ny-, om- och tillbyggnad i Stockholm stad ska avsättas för konstnärlig gestaltning. Inom programområdet ska befintliga parkområden, stråk och mötesplatser rustas upp och nya skapas. Ny bebyggelse tillkommer och Östberga ska ges en tydligare koppling till omkringliggande stadsdelar. Det konstnärliga arbetet kommer i ett första steg fokusera på undersökandet av området och peka ut lämpliga platser för konstnärlig gestaltning. Målet är en visuellt närvarande och integrerad konstnärlig gestaltning som tar plats, skapar identitet, bidrar till sammanhang, samt utgör en självklar del av områdets framväxande karaktär. Den konstnärliga gestaltningen ska samtidigt präglas av Östbergas historia och de människor som bor och vistas där.

Det konstnärliga arbetet ska ske i nära samarbete med ansvariga landskapsarkitekter och bör komma in tidigt i processerna för att möjliggöra platsspecifik och integrerad konst.

Framtagandet av konstprogram och även utförande av viss utsmyckning kan med fördel ske genom involvering från lokala intressenter/invånare. Här bör särskilt kvinnor och unga tjejer involveras.

Konsten kan med fördel vara lekbar och skapa ökad trygghet. Exempelvis belysningsgestaltning kan förutom att vara attraktiv också skapa trygghet och tydlighet i strukturen om det görs på rätt sätt.

Offentliga rum

I kapitlet om Offentliga rum beskrivs dessa närmare

Det offentliga rummet är vårt gemensamma rum, där alla i staden ska ha möjlighet att ta plats på lika villkor.

Det offentliga rummet ska vara tryggt, tillgängligt och erbjuda attraktiva miljöer för boende och besökare, för vistelse, rörelse, arbete och vila. Östberga ska erbjuda varierade miljöer och aktiviteter för olika grupper och för olika åldrar.

Den föreslagna programmeringen (innehållet och utformningen) är både generell och specifik. Det betyder att vissa miljöer är flexibla och kan passa alla, medan andra är tydligare riktade mot vissa intressen eller åldrar. Genom att i Östberga ha en kombination av olika typer av offentliga rum, med olika identitet och innehåll, ges en variationsrikedom som tillsammans bildar en helhet där var och en kan finna sin egen plats. Den föreslagna programmeringen är i detta skede ett möjligt innehåll och en ambitionsnivå. Den slutgiltiga utformningen görs i kommande skeden.

Delområden

Under kapitlet Delområden beskrivs olika delområden med skiftande förutsättningar närmare. Förhållningssätt till offentliga miljöer, möjlighet till angöring och offentlig service redovisas, samt vad den nya bebyggelsen förväntas bidra med rumsligt. Arkitekturen är inte studerad i detta skede och kommer gestaltas i kommande detaljplaner.

Struktur

Översikt

Godkänt dokument - Anna Lina Axelsson, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2017-05-30, Dnr 2015-08443

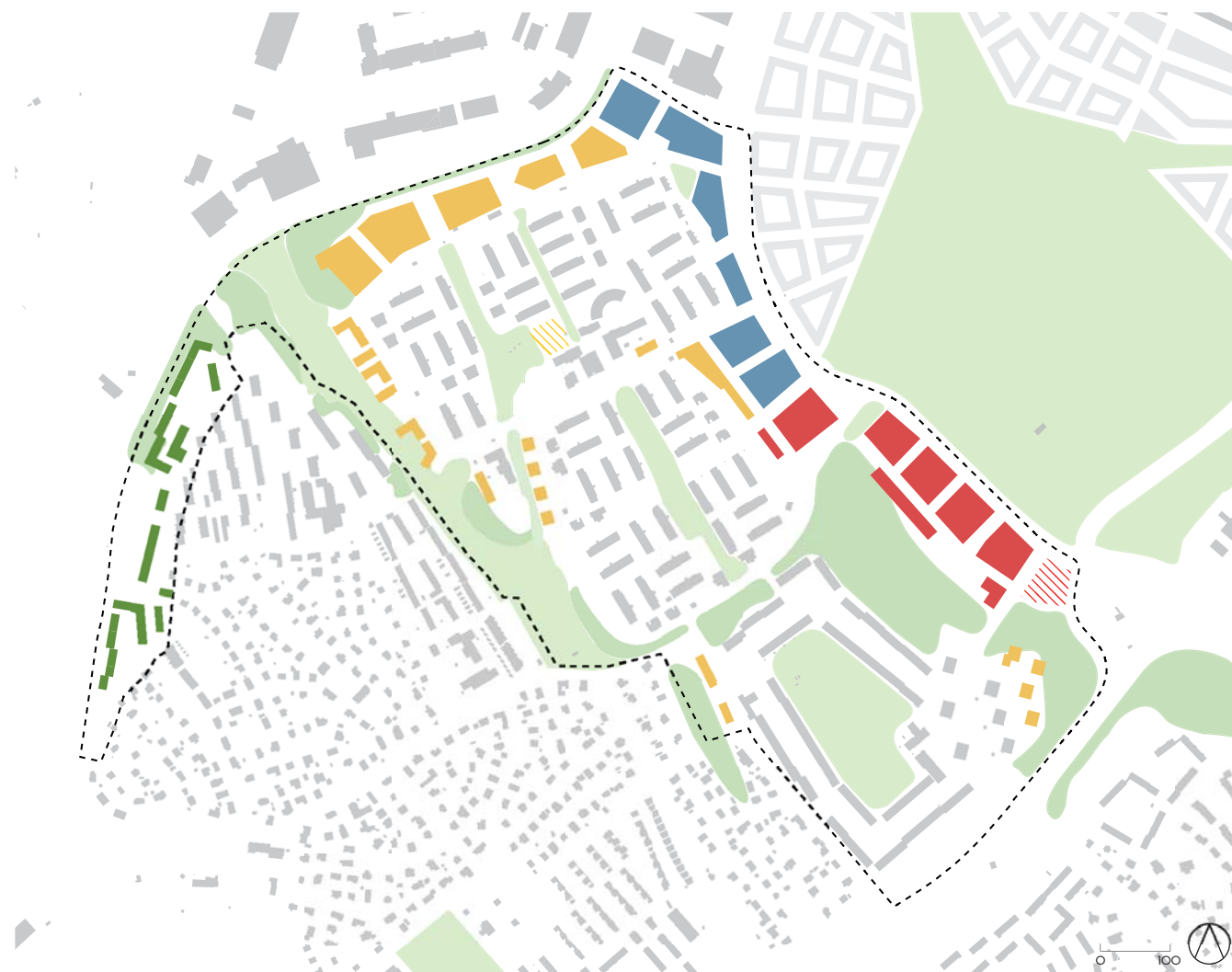

Kvarterstruktur

Programförslaget innebär en ökning med ca 2500 bostäder inom programområdets gräns.

Av dessa har 640 bostäder redan redovisats i programmet för Årstafältet och har här endast bearbetats något för att bättre sammanlänka mot omgivningen. Ca 590 bostäder föreslås i Årstafältet Södra, den del av Årstafältet som ligger vid Kvarnbacksskogen strax nordost om Gamla Östberga. 325 bostäder finns längs med Åbyvägen i den norra delen av Liseberg, och 960 bostäder i kompletterande lägen vid Östberghöjden och Gamla Östberga.

- Inom programmet för Årstafältet ca. 640 lgh
- Årstafältet Södra ca. 590 lgh
- Längs Åbyvägen ca. 325
- Östberghöjden och Gamla Östberga ca. 960 lgh

Stråk och sammanhang

Att koppla samman stadsdelar kan ske på många olika sätt. Kopplingar kan ske genom bebyggelse, programmering av parkum och offentliga platser, nya platsbildningar och gångvägar eller bara en ökad tydlighet och trygghet i hur en plats ser ut och brukas.

Att på ett tryggt, enkelt och tillgängligt sätt kunna röra sig i den offentliga miljön är grundläggande för viljan att vistas där. Vart ett stråk leder ska vara avläsbart, och kopplingarna ska ge plats för människor i olika åldrar med olika färdigheter.

Den nya bebyggelsen flankerar de betydelsefulla stråken och bidrar till att befolka dessa. De centrala rörelserna tydliggörs och stärks med aktiva bottenvåningar. Höjdskillnader omhändertas och tillgängliggörs där så är möjligt.

Att öppna Östberga tydligare för rörelser genom området bidrar till att öka aktiviteten i området och bjuder in besökare.

Gator

Gatusektionerna för Östbergabackarna görs om för att ge bättre plats åt både gångtrafikanter och cyklister, som får separata körfält. Framtida bebyggelse kommer att uppföras vid sidan av gatorna med höga krav på utformningen för att uppnå en mer stadsmässig karaktär och bidra till en ökad trygghetsupplevelse.

Östbergabackarnas sträckning parallellt med Åbyvägen i norra delen av Östbergahöjden rätas ut något och flyttas några meter söderut, vilket möjliggör större kvarter norr om gatan.

Gång- och cykelvägen i Sjöholmsvägens förlängning görs om till en körbar gata, vilket möjliggör genare rörelser inom hela området, och ger förutsättningar för att trafikera även Gamla Östberga med kollektivtrafik. Förslaget är ett viktigt led i målsättningen att minska Östbergahöjdens geografiska isolering.

- huvudled
- huvudgata
- lokal huvudgata
- lokalgata

Gång och cykel

Nya sektioner för gatorna i Östberga ger gående och cyklister en självklar plats i gaturummet. Separata dubbelriktade cykelbanor anläggs längs större delen av Östbergabackarna, och gångbanor anläggs på bägge sidor av gatan, vilket ger de gående större valmöjligheter och förbättrar trygghetsupplevelsen. Utformningen av dessa kan studeras noggrannare i avsnittet om gatusektioner. Tydliga kopplingar skapas till de cykelpendlingsstråk som löper i den norra och södra delen av programområdet.

Det finns tydliga, trafikseparerade gång- och cykelvägar av god kvalitet till Östbergaskolan. Då Östbergabackarna i sin nordligaste del flyttas söderut tas en av de nuvarande planskildheterna bort till förmån för ett mer integrerat trafiknät där gående, cyklister och bilar alla ges plats i gatans nivå.

En uppgradering av den befintliga cykelvägen från Göta landsväg till Östbergavägen och vidare ut på Årstafältet förbättrar både kopplingen mot Älvsjö i söder och mot Gullmarsplan och Årsta i norr.

För att förbättra möjligheterna att kombinera cykel- och kollektiva resor kommer nya stationslägen för den kommande tunnelbanan att behöva förse med kapacitetsstarka, trygga och säkra cykelparkeringsmöjligheter.

Nya möjligheter för kollektivtrafiken

Efter en överenskommelse inom Sverigeförhandlingen mellan regering och kommuner kommer en tunnelbanestation att etableras i Östberga, på den nyttillkommande linjen mellan Älvsjö och Fridhemsplan. Denna kommer avsevärt att förbättra kollektivtrafiktillgången i området, och fungerar som attraktiv målpunkt för intilliggande stadsdelar, vilket ger underlag för en helt annan servicetillgång med betydligt större resenärsflöden.

En ny tunnelbana med uppgångar i Östberga ger god tillgänglighet till hela Östberga höjden, nästan hela Gamla Östberga och delar av Liseberg, Örby Slott samt Årstafältet.

Det är dock viktigt att under tiden fram tills tunnelbanan byggs säkerställa en optimerad kollektivtrafik till området utifrån de förutsättningar som finns, genom en översyn av det befintliga busstrafiknätet och möjliga förbättringar. För att möjliggöra busstrafik med kortare restider föreslås nya gatukopplingar mellan Östbergabackarna och Åbyvägen, samt mellan Östbergabackarna och Sjöholmsvägen. Resor kan då ske genom hela Östberga, och nya omstigningsmöjligheter till stomlinje samt framtida tunnelbana möjliggörs.

Stombussen i sin nuvarande föreslagna sträckning ger god tillgänglighet till stomtrafik för Gamla Östberga och en liten del av Östberga höjden.

Inom programområdet idag är tillgången till kommuntrafik god men effektiviteten mindre god. För att effektivisera kommuntrafiken bör det utredas om hållplatsavstånden kan bli större runt Östberga höjden. Ett minskat antal stopp ger något längre gångavstånd, men betydligt kortare restider och sammantaget en ökad effektivitet i hela resan.

Gröna kopplingar

Ekosystemtjänster

Ekosystemtjänster kan definieras som grönytors direkta och indirekta bidrag till människors välbefinnande. Vissa ekosystemtjänster upplevs som mer betydelsefulla i tätbebyggda områden för att vår fysiska miljö ska vara bra att leva i. Det handlar till exempel om rening av vatten, skuggning från träd, grönskande rekreationsområden och lekplatser för barn.

En sammanhängande grönstruktur möjliggör för människor, djur och växter att röra sig genom området. Sammanhängande stråk löper från Hemskogen Öster om programområdet via Kvarnbacksskogen vidare diagonalt genom Östberga mot Solberga i väster. Göta landsväg ligger i ett grönt stråk som knyter samman den stora stadsdelsparken på Årstafältet via en sekvens av gröna rum till Lisebergsparken och en utvecklad dalgångspark. Kompletterande gröna rum bidrar till alternativa rörelsemönster och har potential att stärka ekologiska värden på platsen. Ekologiska spridningssamband, främst knutna till tall, löper genom området. Genom att strategiskt arbeta med kompletteringar av betydelsebärande träd som finns på platsen så går det att stärka naturvärdena.

Sammanhängande grönstruktur
med ekologiskt värde

Möjliga kompletterande
spridningsvägar

Rekreation

De tre stadsdelarna Årstafältet, Östberga och Liseberg/Örby slott har olika rumsliga kvaliteter som kompletterar varandra. Årstafältet har ett större landskapsrum med rymd. Östberga har större parkrum och nära till naturmark och samlande inre parkrum. Liseberg/Örby slott har ett flertal mindre fickparker med lek för yngre.

De större parkrummen i Östberga ska utvecklas till sin karaktär och kompletteras med fler funktioner och målpunkter. Den centrala promenaden går genom hela området och korsar strategiskt centrum i centrumstråket.

Lisebergsparken är en viktig mötesplats i dalgången mellan Östberga och Liseberg/Örby slott. Bollplanen, utegymmet och naturslänten är viktiga och uppskattade målpunkter som stärker varandra. En utveckling av parken, framförallt i den lågt utnyttjade norra delen kommer stärka parken ännu mer och skapa mer gemenskap mellan stadsdelarna.

Göta landsväg genom Östberga kommer, när Årstafältet är utbyggt, att vara en viktig länk mellan Älvsjö/Liseberg/Örby slott och Årstafältet. Det är även en viktig identitetsskapare och ett historiskt avtryck som ska utvecklas och lyftas fram.

I kanten av Östberga finns flera platser med närnatur och skogs-känsla som uppskattas och används flitigt av skolor och förskolor. Kvarnbacksskogen kan kompletteras med naturlekplats och förbättrade stigar.

Östbergas läge ovanför omgivande stadsdelar ger goda möjligheter till utblickar mot omgivningen, flera platser är viktiga utsiktspunkter och målpunkter för skolor och förskolor.

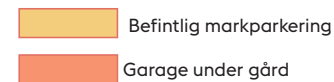
- dagvatten
- skolgård
- ⊙ lek
- idrott
- centrum
- ➔ huvudstråk
- ➔ grön promenad

Principer för parkering

Stockholm arbetar idag med gröna p-tal. För tillkommande bostäder i Östberga används platsspecifikt p-tal 0,53 som utgångspunkt. Byggaktören kan sedan få 10 - 25 % rabatt på p-talet genom införande av mobilitetsåtgärder. Exempel på mobilitetsåtgärder är förbättrade cykelfaciliteter, bilpool och subventionering på kollektivtrafikkort för att nämna några.

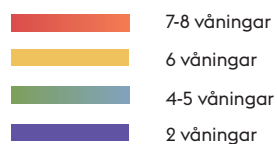
Tillkommande parkering skall i möjligaste mån ske i garage. På grund av topografiska och miljömässiga förutsättningar lämpar sig vissa av de föreslagna platserna inom programområdet bättre för garage än andra vilket gör att parkeringen kommer behöva lösas över fastighetsgränserna. Boende inom området kan inte alltid räkna med att ha parkeringen inom den egna fastigheten men inom gångavstånd. Möjlighet till tillgänglig parkering och angöring skall finnas för samtliga fastigheter.

Byggnadshöjder

Östberga ligger på en höjd omgiven av stadsdelsavskiljande grönstråk. Den befintliga bebyggelsen har med några få undantag en genomgående höjd på cirka 4 våningar, och utgör en enhetlig silhuett från lägre liggande omgivningar. Strukturen som uppfördes under 50-och 60-talet är inåtvänd, entréer och fasader är vända mot gårdar, och även om de trafikmässiga entréerna till området är tydliga kan det upplevelsemässigt vara svårt att veta var Östberga egentligen börjar, och var framsidan är.

Den nya bebyggelsen vänder på strukturen, och arbetar aktivt med tydliga framsidor. Vid mötet med befintlig bebyggelse tillåts en höjd på mellan 5-6 våningar, medans höjden går upp mot de större friare landskapsrummen vid Årstafältet och Åbyvägen. Strukturen vänder sig utåt, och annonserar Östbergas läge.

Sktioner

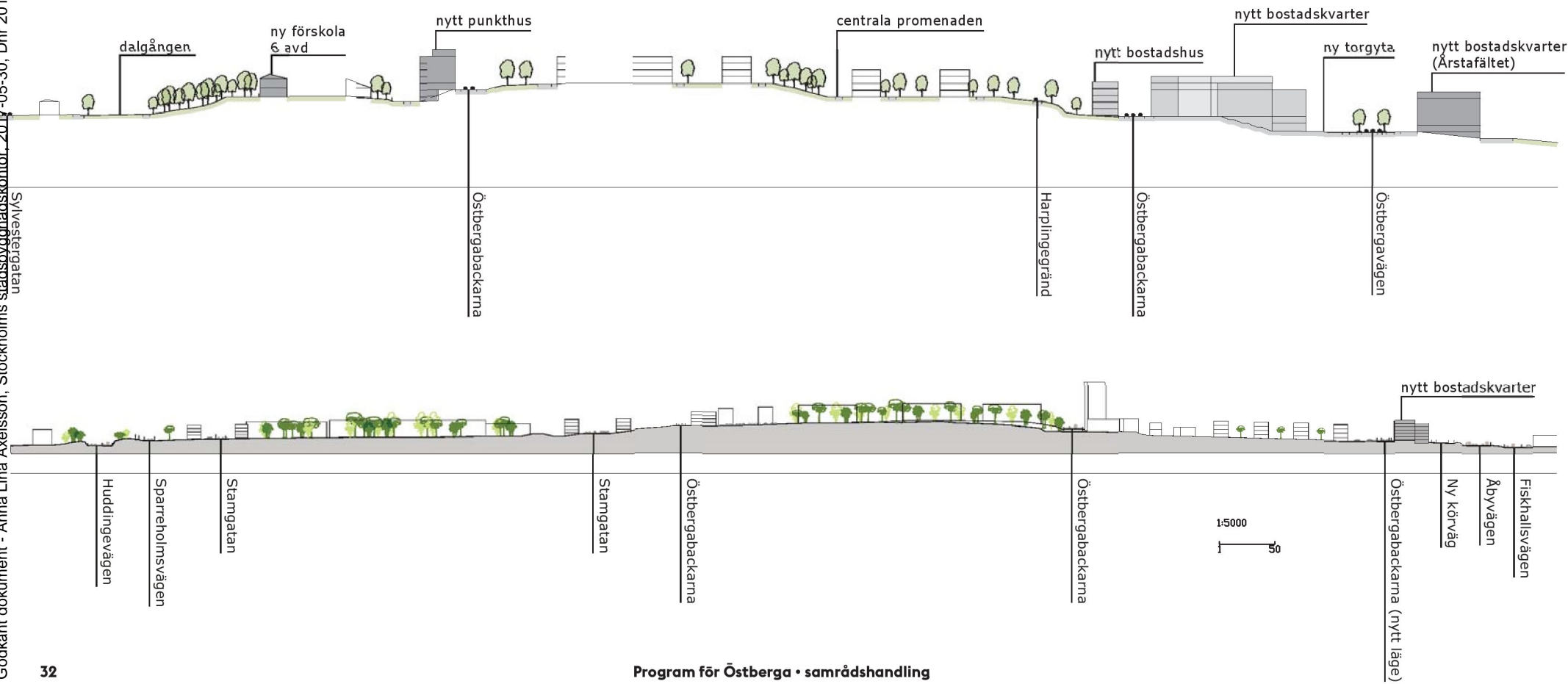
Höger. Sektionslinjer

Mitten. Sektion A-A. Skala 1:2500 A4

Underst. Sektion B-B. Skala 1:5000 A4

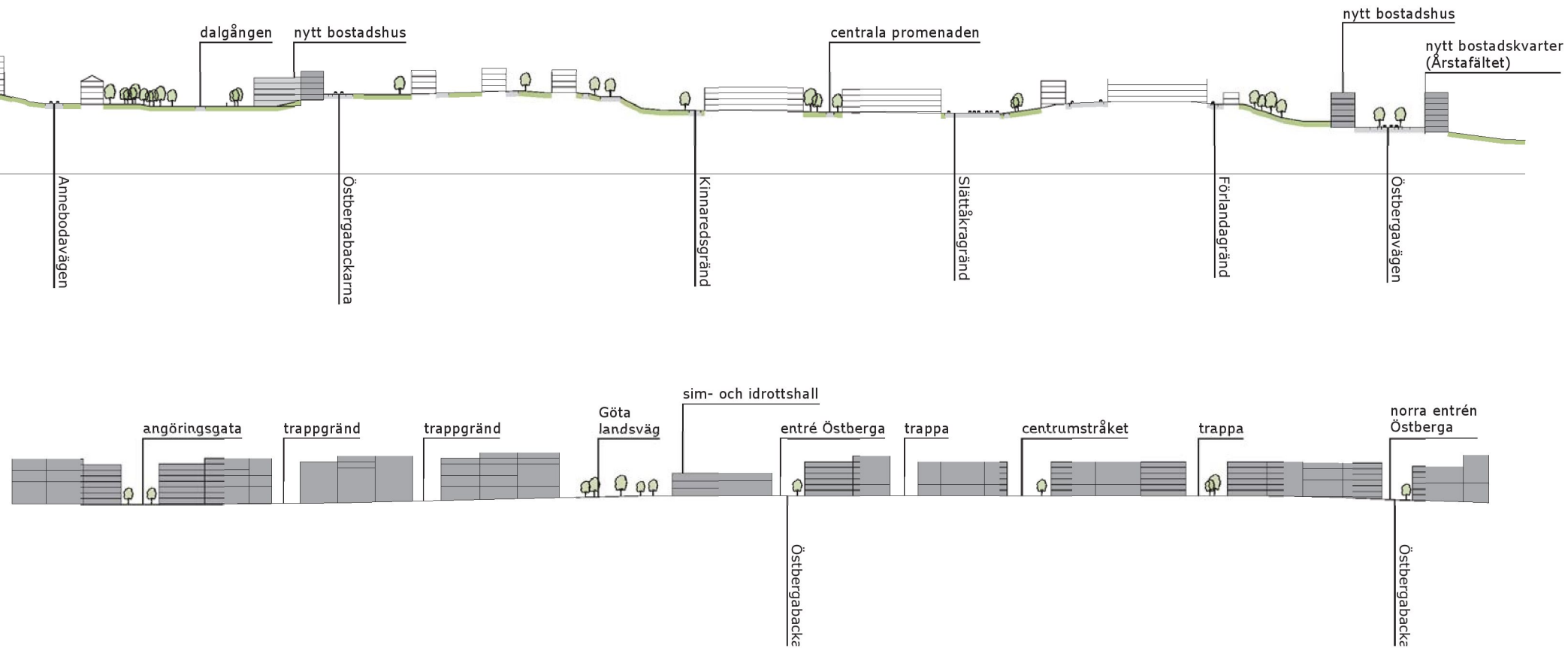
Godkänt dokument - Anna Lina Axelsson, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2017-05-30, Dnr 2015-08443

Ovan. Sektion C-C. Skala 1:3000 A4

Nedan. Sektion D-D. Skala 1:3000 A4

Service

Vid randen av Årstafältet föreslås en ny sim- och idrottshall. Idrottsförvaltningen ser ett behov av en simhall inom stadsdelsområdet och anser att en lämplig plats för detta skulle kunna vara vid Årstafältet. En uppskattning gällande tidplan är att idrottsanläggningen uppförs 2025-26. Hittills har endast utredningsarbete skett och det finns ännu inga beslut om genomförande.

Det finns behov av en ny F-9 skola, som kompletterar den befintliga skolan som ligger i Östberga centrum som har undervisning upp till årskurs 6. Placeringen är föreslagen längs Götalandsväg vid Kvarnbacksskogen, och skolans upptagningsområde kommer sträcka sig över både Östberga och Årstafältet.

Nya förskolor planeras inom området för att motsvara det behov som de nya bostäderna skapar. Förskolornas placeringar är spridda inom området och i möjligaste mån lagda i direkt anslutning till naturmark för möjlighet till nära naturelek för förskolebarnen.

De byggnader som byggs längs centrumstråket ska ha lokaler i bottenvåningarna. Här skall verksamheterna vara utåtriktade, och kan exempelvis innehålla butiker, caféer eller kulturverksamhet. Även längs Östbergavägen finns krav på lokaler i bottenvåningarna. Även övrig bebyggelse längs med Östbergabacken kan med fördel innehålla lokaler.

Parallellt med programarbetet arbetar stadsdelsförvaltningen med att se över möjligheterna för ett allaktivitetshus innehållande bl.a ett bibliotek i centrum. Allaktivitetshuset skulle tillsammans med simhallen utgöra målpunkter för besökare även från kringliggande stadsdelar.

Placeringen av den kommande tunnelbanestationens uppgångar kommer behöva studeras vidare.

Östberga torg

Backens parklek, en populär målpunkt både för förskolor utanför området och för Östbergabor. Parkleken utgör ett nav i stadsdelen och ska rustas upp inom snar framtid. Foto: Johan Stigholt,

- Kvarter
- Kvarter med egen tidplan
- Ny sim- och idrottshall
- Befintlig skola och förskola
- Skola och förskola, friliggande
- Förskola i bostadshus
- Befintliga lokaler i bottenvåning
- Lokaler i bottenvåning - Prio 1
- Lokaler i bottenvåning - Prio 2
- Befintlig vårdcentral

Kompletteringsmöjligheter inom befintlig struktur

Inom programmet föreslås bebyggelse inom fastigheter som staden förfogar över. Det utesluter inte kompletteringsmöjligheter även på andra ställen. Särskilt inom Östberga höjden finns det potential för kompletterande bebyggelse.

Den befintliga bebyggelsen i Östberga höjden är väldigt homogen och består av loftgångshus från andra hälften av 1960-talet kompletterat med ett mindre antal stadsvillor från tidigt 2000-tal.

Den äldre lamellbebyggelsen ligger rätvinkligt placerade. De angörs på ena långsidan och har motstående sida vänd mot ett rektangulärt grönt gårdsrum. Detta ger ett karaktärsskapande samspel mellan bebyggelse, terräng och grönska. Utemiljöerna är typiska för sin byggnadstid med både anlagda och naturliga inslag. Resultatet är halvöppna bostadsgårdar med gräsmattor, enstaka buskplanteringar samt friväxande träd, och med en enkel utformning. Vid ombyggda bostadshus har gårdarna förändrats, med syfte att skapa variation och att dela in gårdarna i mindre enheter.

Den genomsilningsbara strukturen bidrar med mycket grönska, men också med en otydlighet om hur ytorna ska nyttjas. Osäkerhet kring placeringar av stråk gör att gårdsytor används för genomgång vilket minskar incitamenten för de boende att nyttja sina gårdar för vistelse.

Kompletterande bebyggelse behöver på ett medvetet sätt förhålla

Potential för kompletterande bebyggelse

sig till den befintliga strukturen, och de speciella förutsättningar som den ger i form av trafikseparering och relationer mellan gårdsrum i en öppen struktur.

Störst kompletteringspotential finns på ett antal markparkeringar inom området, där befintlig och tillkommande parkering istället kan placeras i garage för att frigöra markyta till fördel för eventuell ny bebyggelse eller parkrum.

Kompletterande bebyggelse längs Östbergabackarna ska bidra till att levandegöra gaturummet med entréer från gatan och krav på aktiva bottenvåningar. Eventuell övrig komplettering, i form av exempelvis mindre kompletteringar vid gårdar eller påbyggnader behöver redovisa ett hållbart förhållningssätt till kulturmiljön och bidra till:

- Förbättrad orienterbarhet
- Livligare gårdsrum
- Ökad trygghet med fler fasader i strategiska lägen
- Möjliga lokaler

Det finns möjligheter att se över huvudmannskapet för viktiga gång- och cykelvägar inom området vilket skulle kunna underlätta en enhetlig skötsel och ökad tydlighet.

Gräsmattor med fritt växande träd och sparade bergknallar är typiska inslag. Gångväg strax söder om centrum. Foto Johan Stigholt.

En ursprunglig del med terrängens nivåskillnader bevarade. Området har en starkt grönskande karaktär. I fonden blockerar ett nybyggt hus sikten ut. Foto Johan Stigholt.

Det inre parkstråket i Östbergahöjden korsas av ett tvärgående, mer hårdgjort stråk, som har rustats upp på 2000-talet. Foto Johan Stigholt.

En av delområdets förändrade bostadsgårdar med terrasser och privatiserade ytor närmast fasaden. Byggnaderna har fått nya balkonger och moderniserade loftgångar. Foto: Landskapslaget

Variation

Upplåtelseformer, typer och storlekar

Gamla Östberga byggdes av HSB i slutet av 50-talet som bostadsrätter, och förvaltas inom en stor bostadsrättsförening än idag. Östbergahöjden byggdes ursprungligen av Svenska Bostäder under slutet av 60-talet, och lägenheterna uppläts som hyresrätter fram till början av 2000-talet, då en stor ombildning skedde, och majoriteten av lägenheterna omvandlades till bostadsrätter. Beståndet av lägenheter har även kompletterats något under 2000-talet, då några av markparkeringarna inom Östbergahöjdens bebyggdes med stadsvillor samt ett fåtal radhus, och Gamla Östberga kompletterades med tre punkthus vid Tussmötevägen.

Då majoriteten av bostäderna byggts under sammanhållna tidsperioder av en och samma byggaktör är utbudet av lägenheter väldigt homogent.

Det är viktigt att komplettera det bestånd som finns med nya storlekar och typer av bostäder för att möjliggöra ett boende under alla delar av livets faser och för en variation av ekonomiska förutsättningar.

Östberga har idag exempelvis få små lägenheter och saknar helt studentbostäder och äldreboende. Även typologierna behöver kompletteras för att möjliggöra ett mer varierat utbud av boenden. Det ska vara attraktivt att bo i Östberga i olika skeden av livet och oberoende av förändrade omständigheter.

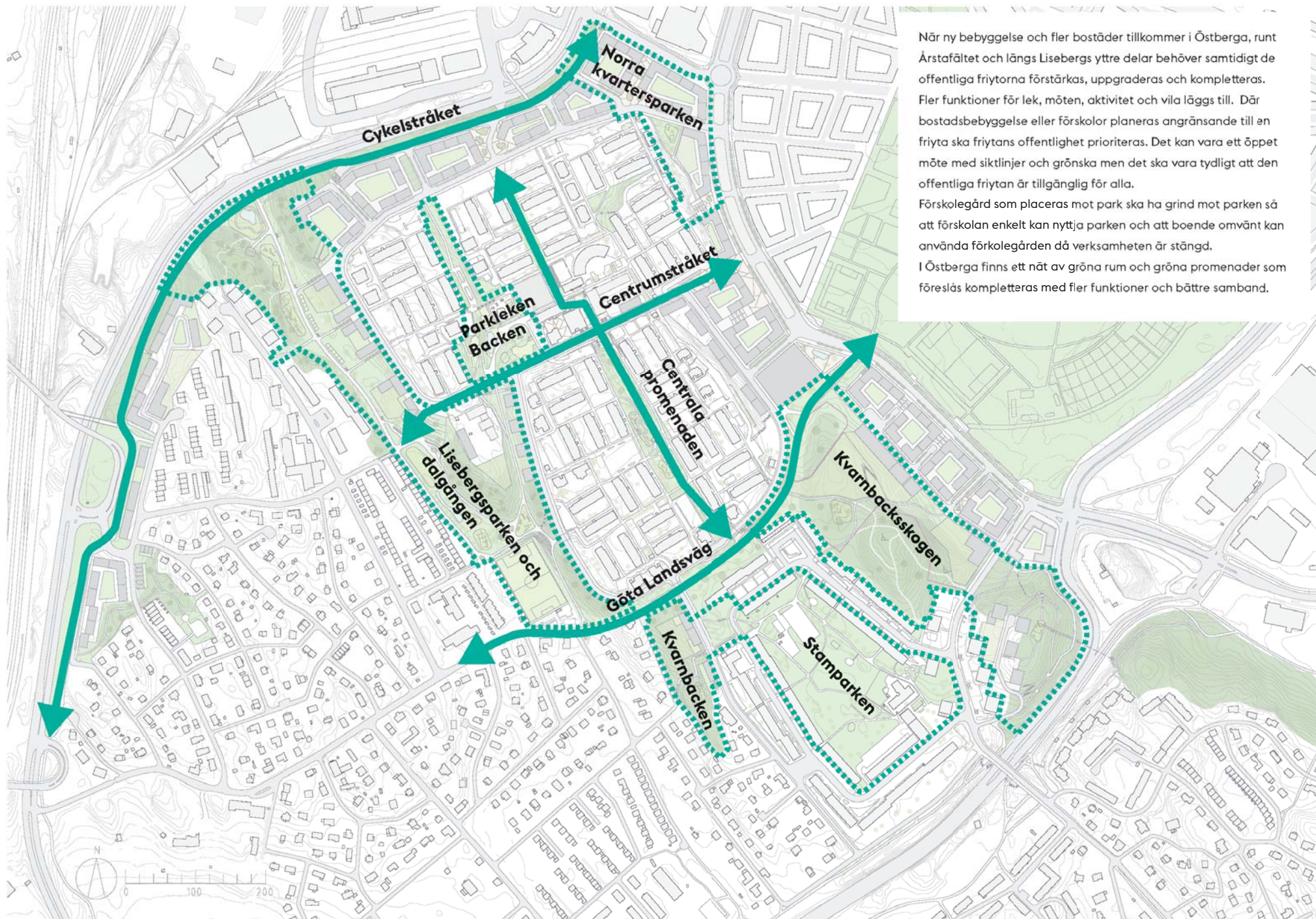
Bostäder efter storlek 2014

	Antal bostäder			Procent	
	Flerbostadshus	Småhus	Totalt	%	Stockholm
1 rum med eller utan kök	113	0	113	4,8%	24,3%
2 rum och kök	625	0	625	26,4%	29,2%
3 rum och kök	908	0	908	38,3%	24,5%
4 rum och kök	459	9	468	19,7%	12,8%
5 eller flera rum och kök	257	0	257	10,8%	9,0%
Uppgift saknas	0	0	0	0,0%	0,2%
Samtliga	2 362	9	2 371	100,0%	100,0%

Bostäder i flerbostadshus efter ägarkategori 2014

	Antal bostäder		Procent	
	1990	2014	1990	2014
Allmännyttan	1 128	177	55,4%	7,5%
Övriga hyresrätter	72	0	3,5%	0,0%
Bostadsrättsförening	836	2 191	41,1%	92,5%
Samtliga	2 036	2 368	100,0%	100,0%

Offentliga rum

När ny bebyggelse och fler bostäder tillkommer i Östberga, runt Årstafältet och längs Lisebergs yttre delar behöver samtidigt de offentliga friytorna förstärkas, uppgraderas och kompletteras. Fler funktioner för lek, möten, aktivitet och vila läggs till. Där bostadsbebyggelse eller förskolor planeras angränsande till en friyta ska friytans offentlighet prioriteras. Det kan vara ett öppet möte med siktlinjer och grönska men det ska vara tydligt att den offentliga friytan är tillgänglig för alla. Förskolegård som placeras mot park ska ha grind mot parken så att förskolan enkelt kan nyttja parken och att boende omvänt kan använda förskolegården då verksamheten är stängd. I Östberga finns ett nät av gröna rum och gröna promenader som föreslås kompletteras med fler funktioner och bättre samband.

Centrumstråket

Nedan. Illustrationsplan - Centrumstråket. Skala 1:4000 A4

Centrumstråket är en nyckelpusselbit i utvecklingen av Östberga och Årstafältet. Stråket sträcks ut och förtydligas som en koppling. Nya generösa trappor behövs både ner mot Lisebergsparken och i andra änden ner mot Årstafältet. Den långsträckt siktlinjen längs stråket ska bevaras men gatan behöver förtäts utmed sidorna. Ny bebyggelse med lokaler i bottenvåningarna kan med fördel byggas längs gatan. Bostadsentréer och verksamheter mot gatan förstärker stadslivet i stråket.

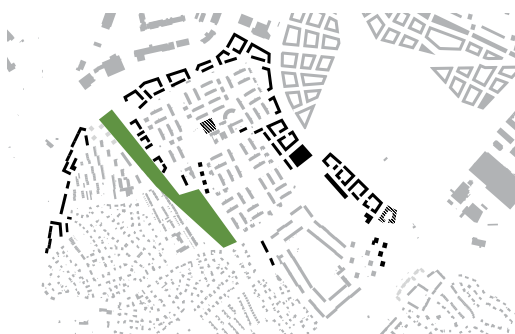
Östberga centrums båda torg på sina olika nivåer behöver rustas upp. Det övre torget ligger i nivå med centrumstråkets gata, och har störst kommersiell potential för lokaler för service och mindre livsmedelsbutik. Mot det nedre torget vänder sig skolans olika lokaler, kultur, bibliotek mm. Förbindelserna torgen emellan kan stärkas med fler nya trappor.

Gatan ska utformas för att rymma alla trafikslag, som idag. Utformningen ska bidra till att körhastigheten hålls nere. Då blir stadsmiljön mer trivsam, och det blir lättare att korsa i plan vid det övre torget och busshållplatsen.

Där stråket landar i Östbergavägen bildas en mindre plats. Platsen ska fungera som ett entrétorg i den nya täta strukturen som binder samman Östberga och Årstafältet. Mot platsen finns lokaler i bottenvåningar. När tunnelbanan planeras till Östberga bör en eller flera av entréerna ligga i Centrumstråket.

Lisebergsparken och dalgången

Dalgången mellan Östberga och Liseberg är en resurs att förädla till en ännu bättre mötesplats för rekreation, samtidigt som funktionen som ekologiskt grönt samband bibehålls. Dalgången består idag av Lisebergsparken med bollplan, utegym och lekmöjligheter i partiet närmast Göta landsväg. Dalgången är i den södra delen öppen, ljus och präglad av promenadvägen igenom. Norra delen är mer igenväxt och utan anläggningar, förutom en bmx-cykelbana. Skogen används för spontanlek och utflykter från förskolor.

Hela dalgången öppnas upp och utvecklas till en gemensam stadspark för Östberga, Liseberg och besökare längre ifrån. Dalgångens öppna landskap i lågdelarna ska vara tydligt och avgränsas i kanterna av släntbrynen med naturmarkskaraktär. I dalgångens långsträckta mitt finns stadsparkens fria samlande gräsrum. Gräsrummet är öppet och oprogrammerat. I valda lägen runt om ordnas sittplatser och planteringar.

Runt bollplanen kan parken kompletteras med platser för äldre och lek för yngre barn. En ny träterrass i slutningen mot bollplanen gör den mer tillgänglig med sittgradänger i soligt läge. Ett skärmtak eller en paviljong ger sol- och regnskydd och blir en

Vänster. Illustrationsplan - Dalstråket. Skala 1:4000 A4

plats att hänga på. Det ska finnas olika slags platser i stadsparken. I ett jämställt offentligt rum är det viktigt med platser där man kan välja att visa upp sig eller att iaktta andra. Att vara on stage eller back stage, att delta aktivt eller vila och se på.

I den norra delen av parken finns plats för aktiviteter som ny bana för bmx och skate. Utmed kanterna och slänterna passar klätterlek och naturlekplats. En bullerskärm vid Åbyvägen kan skapa en skyddad ljudmiljö.

I den öppna dalgången går en gång- och cykelväg, liksom idag. Gång- och cykelvägens ges en trygg belysning, bra bredd och sträckningen justeras för att samverka bättre med parkrummens utformning. Den är en viktig koppling mot Åbyvägen och Huddingevägens pendlarcykelstråk men också stomme för korta och långa promenader. Längs stråket finns odlingsplatser, sittplatser för vila och korsande stråk in i Östberga och Liseberg. En viktig plats i parken är vid korsningen mellan cykelvägen och Centrumstråket uppemot Östberga centrum och vidare ut mot Årstafältet. För att förtydliga platsen och utnyttja det fina

solläget omvandlas den till en terrasserad slänt med trappor och lutande plan som sammanbinder parken med Centrumstråket. I norra delen av parken tillkommer flera nya trappor och gångvägar mellan Östbergabackarna och parken för att stärka sambandet och nyttjandet av parken. Längs fotbollsplanen finns en ny gångväg som ger en förbättrad koppling in till dalgången från Örby Slott.

I den nya bebyggelsen längs norra Östbergabackarna finns förskolor i de nedre våningsplanen i höjd med parken. Dessa har gårdar mot parken och direkt tillgång till parkens funktioner för utflykter. Förskolorna angörs med bil och transporter från Östbergabackarna och trapphus. Till fots kan man nå förskolorna både från gatan och från parken.

Dalgången behöver hantera dagvatten från angränsande avrinningsområden. Vattnet rinner mot två lågpunkter i parken där dagvattendammar anläggs.

Nedan.

Årstidernas park, Umeå Foto:Tyréns

Naturlekplats, Malmö

BMX-bana och pulkabacke i ett, Pildammsparken, Malmö

Läktare vid fotbollsplan, Vasaparken

Grön lekplats Berlin

Temalekplats, Angereds stadspark, Göteborg

Öppen dagvattenhantering, Rosenlundsparken

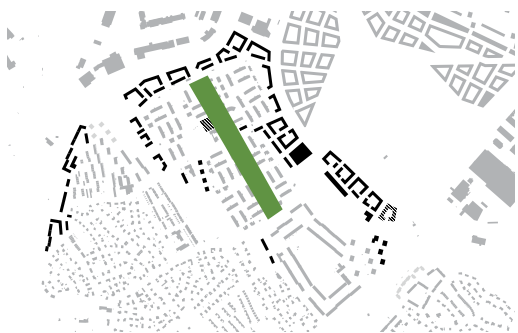
Foto: Sofia Larsson

Foto: Tyréns

Centrala promenaden

Östberga är planerat med ett grönt centralt stråk rakt igenom hela stadsdelen, med torget centralt i dess mitt. Stråket startar vid Göta landsväg i söder med en svagare koppling till Gamla Östberga och Stamparken. Stråket leder genom Östberga och planskilt under vägen vid Östberga centrum och vidare ut mot Åbyvägen.

Stråket är viktigt för Östbergas struktur och ska stärkas till innehåll och karaktär. Den södra delen har delar med naturmarks-partier som förstärks i karaktär, och kulturbearbetade delar som kan kompletteras med ny lekplats och mötesplats för grillning och samvaro. I stråkets högsta punkt kan utsikten poängteras med sittplatser. I norr justeras stråkets sträckning något, för att bli mer tydligt och samla de gröna ytorna bättre.

Torget förtydligas som central och kopplande plats utmed stråket. Runt torget förbättras tillgängligheten och kopplingen mellan centrums båda torgnivåer genom nya trappor och ny ramp söder ifrån upp mot gatan från stråket. Torget rustas och förlängs norrut till att omfatta hela skolans längd så att skolans bollplan får ett direkt sammanhang med stråket. Torget förlängs även söderut genom passagen under vägen. Belysning förbättras längs hela stråket,

Nedan. Illustrationsplan - Centrala promenaden. Skala 1:4000 A4

men speciellt runt torget och planskildheter. Ny vegetation, med träd och planteringar används ihop med möblering för att skapa en sammanhållen karaktär utmed hela stråket och på torget.

Där stråket korsar Östbergabackarna i norr ersätts gångtunneln med en korsning i plan för att koppla samman stråket med ny entré till Östberga norrifrån, från Åbyvägen.

Vänster. Tunnelbelysning, Linköping.

Gång- och cykelstråk i park, Zürich.

Äventyrslek, Sollekplatsen, Malmö.

Foto: Sofia Larsson

Nedan. Volymillustration - Centrala promenaden

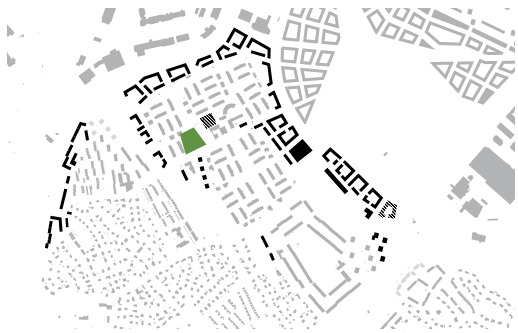
Parkleken Backen

Nedan. Illustrationsplan - Parkleken. Skala 1:4000 A4

Parkleken Backen idag

Vänster. Illustrationsplan av Andersson Jönsson Landskapsarkitekter

Skala 1:1500 A4

Parkleken Backen är en omtyckt och välkänd parklek med lekplats, plaskdamm, mindre bollplan mm. Parkleken står inför en större, redan planerad upprustning som kommer öka kvaliteten och komplettera utbudet. När centrum framöver rustas upp, bör det övervägas att även komplettera med trappa från centrumets övre torg ner mot parkleken. Parkleken rustats upp enligt planen framtagen av Andersson Jönsson Landskapsarkitekter.

Foto: Landskapslaget

Göta landsväg

Göta landsväg är med sin sträckning kulturhistoriskt intressant som en tidig infartsväg till Stockholm. Den ska fortsatt vara avläsbar i sitt landskapliga sammanhang

men kan förstärkas och utvecklas som bra stråk för fotgängare och cyklister. Den utgör en viktig grön koppling för stadsdelarna söder om Östberga in mot Årstafältet och centrala staden, betydelsefullt också för ekologiska samband. Förbindelsen ska stärkas så att den blir en upplevelserik promenad i ett kulturmiljöstråk och samtidigt en trygg, gen och grön promenad- och cykelväg i ett stadsdelssammanflätande nät.

Vegetationen gallras så att karaktären i landskapet blir tydligare och stråket tryggare. Stråkets värdefulla och karaktärskapande äldre trädbestånd lyfts fram, medan låg vegetation gallras för att skapa bra sikt kring vägen. Det öppna landskapsrummet när stråket möter Årstafältet är viktigt att bevara för en tydlig visuell kontakt mellan grönyrtorna. Belysningen ska utföras i balans med det kulturhistoriska värdet och på ett medvetet sätt som också öka tryggheten. En lugn, trygg och bred ljusbild eftersträvas. Entrépartierna från Östbergavägen och vid Lisebergs bollplan förtydligas till mindre entréplatser för stråket. Där kan information om platsen, Göta landsväg och fornlämningar ordnas.

Den planskilda korsningen med Östbergabackarna behålls men utvecklas för att bli trygg och bekväm kopplingspunkt. Den kan formas till en mindre plats i likhet med entrépunkterna. Platsen kompletteras med en trappa och gångväg mellan gatan och Göta landsväg för bättre flöden.

Nedan. Illustrationsplan - Göta landsväg. Skala 1:4000 A4

Vänster. Förädling av växtkaraktär i skogen. Foto: Sofia Larsson
Göta landsväg över Årstafältet mot Östberga (1993). Foto: Göran Fredriksson, Stockholmskällan

Kvarnbacksskogen

Nedan. Illustrationsplan - Kvarnbacksskogen. Skala 1:4000 A4

Kvarnbacksskogen är den skogsklädda höjden mellan Stamgatan och Årstafältet. Den är ett omtyckt rekreationsområde, utsiktsplats och viktig länk i det ekologiska spridningssambandet. Norra delen närmast Göta landsväg är gravfält och fornlämning. Den kuperade skogsterrängen är en kvalitet för rekreation och lek och därmed svår att göra fullt tillgänglig. Stigar och passager ska ses över så att de ansluter till gångvägar från alla håll, de blir viktiga gröna kopplingar för promenader och som skolväg även om en del är branta. Det finns tillgängliga alternativ utanför den brantaste terrängen.

På en av höjdplatåerna planeras en ny naturlekplats. På den högst höjden är fin utsikt på långt håll och en karaktäristisk plats.

Längs Kvarnbacksskogens norra sluttning planeras en ny skola. Närmast skolbyggnaden behöver skolgården vara hårdgjord men längre upp i sluttningen ska naturmarkskaraktären bevaras inom skolgården i så hög grad som möjligt.

På Tussmötehöjdens topp rustas lek- och utsiktsplatsen upp. Från den östra slänten är det också möjligt att koppla en gång- och cykelbro över till Sturebysidan, vilket skulle ge möjlighet för promenader och skolväg mellan naturområden som nu är åtskilda av Huddingevägen.

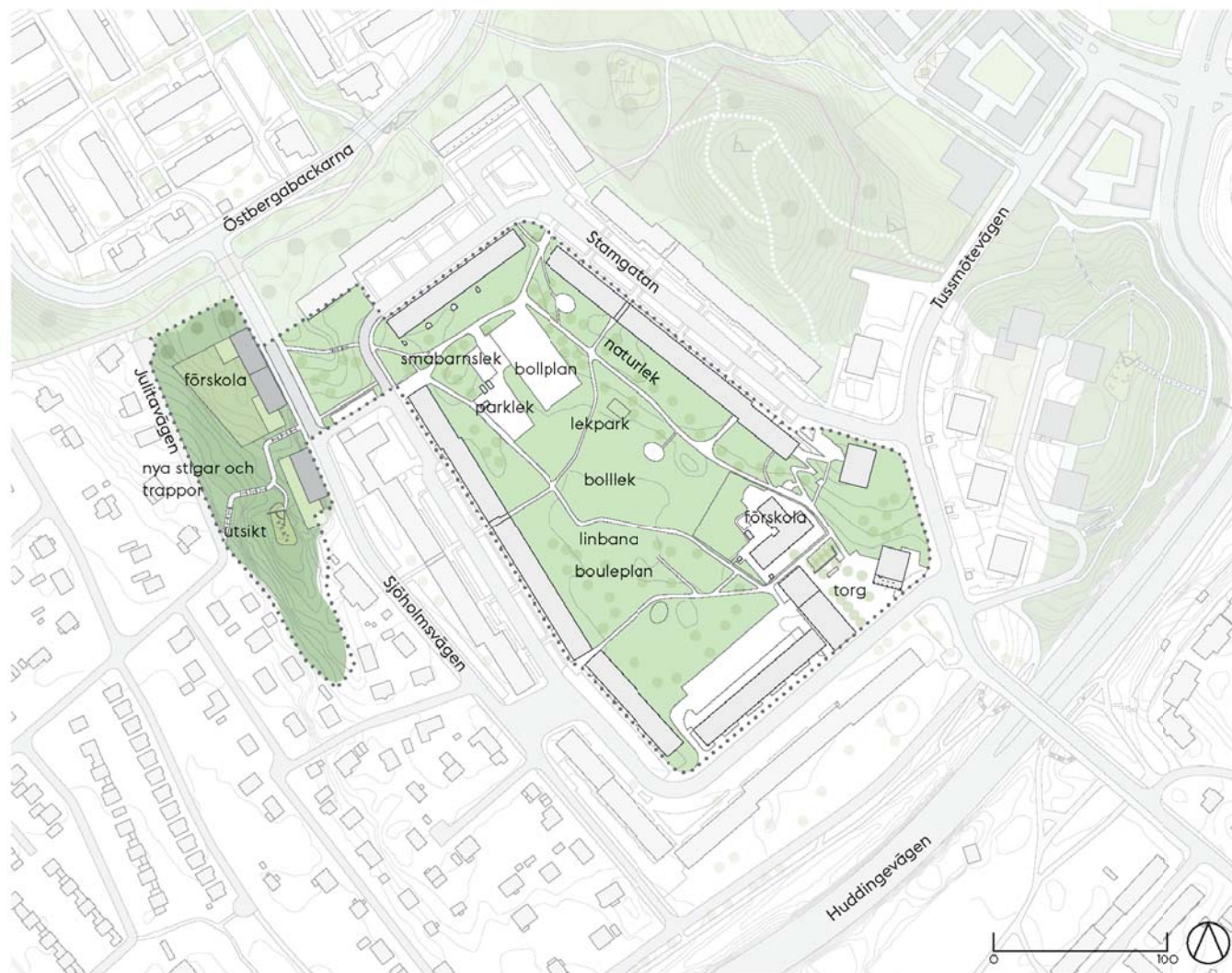
Stamparken och Kvarnbacken

Nedan. Illustrationsplan - Kvarnbacksskogen. Skala 1:4000 A4

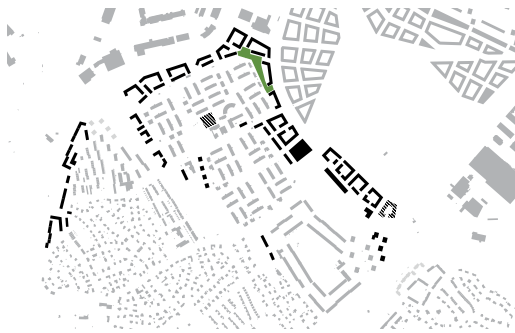
Stamparken är en uppskattad unik miljö för lek och parkupplevelse. Den har fina kulturvärden, tidstypisk karaktär och många goda parkkvaliteter. Den är i viss mån otydlig i sin offentliga karaktär men har högkvalitet som närpark. Parken bör varsamt förbättras och rustas upp vad det gäller innehåll, lekutbud, möblering och vegetation. Upprustningen ska göras med respekt parkens kulturvärden. För att öka tillgängligheten till parken behöver kopplingarna förbättras både mot Stamtorg, Kvarnbacken, Kvarnbacksskogen och Östbergas Centrala promenad.

Kvarnbacken är naturkullen mellan Sjöholmsvägen och Julitavägen. Östra kanten på kullen kommer att bebyggas om Sjöholmsvägen förlängs upp till Östbergabackarna. I ett av husen planeras en förskola i bottenvåningen med avgränsad gård mot Kvarnbacken. Över Kvarnbacken föreslås en ny stig med koppling mot Stamparken. Stigen behöver trappor för att komma upp över kullen. På kullens krön blir en fin utsiktsplats med bänkar och vy ner mot Örby Slott.

Norra kvartersparken

Nedan. Illustrationsplan - Norra kvartersparken. Skala 1:4000 A4

De norra kvarteren har en struktur som riktar och kopplar sig mot Årstafältet och gångvägarna inom Östberga. För närlek finns en liten park i slutningen uppför Östbergabackarna. Befintlig naturlänt omvandlas till park med lekplats.

I höjd med parken, på andra sidan gatan finns en liten platsbildning med plantering. Platsen är entréplats till bostadskvarteren. Bottenvåningarna mot platsen bör utföras med tillräcklig våningshöjd för att, om inte direkt, så på sikt kunna inrymma lokaler. Från platsen finns ny trappa i riktning norr ut och kommande kvartersutveckling inom Årstafältets stadsstruktur.

Från Östbergavägen finns också ny trappa upp till Östberga höjdens gångvägsnät och Östbergaskolan. Det blir en ytterligare koppling mellan Östberga och Årstafältet.

Stråket längs Åbyvägen

Nedan. Illustrationsplan - Stråket längs Åbyvägen. Skala 1:4000 A4

Längs Åbyvägen föreslås en ny stadsfront med bebyggelse. Mellan bebyggelsen och Åbyvägen iordningställs en planterad zon med stora trädbestånd, som ger fronten en sammanhållen grön naturmarkskaraktär som ansluter till dagens omgivande landskapstyper vid Östberga. Längs den gröna zonen löper ett uppgraderat pendlarcykelstråk. Cykelstråket ansluter till ny cykelbro över Åbyvägen vid Västberga allé, cykelvägen genom Lisbergsparken och samtliga nya angöringsgator från Östbergabackarna.

Gatorna

Gatuliv

Gatunätet

Gatustrukturen i Östberga är tidstypisk för miljonprogramsområden och principerna enligt SCAFT (Stadsbyggnad, Chalmers, Arbetsgruppen för Trafiksäkerhet) som bygger på strikt trafikseparering och en struktur som togs fram med tanken om bilen som framtidens primära transportmedel. Husen är anordnade så att angöring med bil sker från en sida och den andra sidan vänds mot gårdsmiljöer med koppling till lekytor, grönområden samt gång- och cykelnät.

Det finns få tillfarter per område, vilket gör att Östbergas olika delområden är i stort sett isolerade från varandra och från omvärlden. Östbergahöjden har ett sammankopplat gatunät men det finns ingen gatukoppling till Gamla Östberga eller till de angränsande stadsdelarna Liseberg och Örby slott. Från Gamla Östberga finns en mindre lokal gatukoppling till Örby slott.

På Östbergahöjden går huvudgatunätet runt respektive delområde men har dålig kontakt med bebyggelsen. Sektionen innehåller 1+1 körfält med parkering på utsidan och en smal gångbana mot bebyggelsen. På sträckan förbi Östberga centrum har huvudgatan mer stadsmässig karaktär med bättre kontakt med bebyggelsen och gångbanor på gatans båda sidor.

Orienterbarheten i området är dålig med lokala stickgator och gång- och cykelvägar som oftast snirklar sig runt hus, grönytor, lekplatser och platsbildningar.

Ur trafiksäkerhetssynpunkt är den strikta trafiksepareringen i området positiv eftersom det går att ta sig runt området utan att behöva korsa bilvägar. Trafiksepareringen kan dock leda till en ökad otrygghet för gående och cyklister vid de tider då få

människor rör sig i området, t.ex. kvällstid. Dessutom gör den strikta separeringen området mer svårorienterat för gång- och cykeltrafikanter.

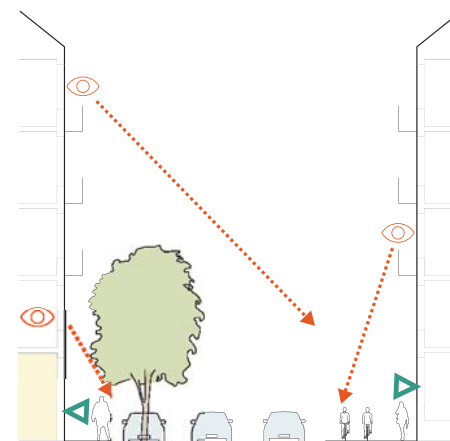
En kartläggning av grad av fasadkontakt visar att stora delar av Östbergabackarna saknar fasadkontakt, och därmed ges liten möjlighet att som gångtrafikanter bli sedd. Genom att omvandla Östbergabackarna från tillfartsväg till stadsgata ökar tryggheten i gatumiljön.

Grad av fasadkontakt. Illustration Landskapslaget

Bottenvåningar

Genom att även ge plats för gångtrafikanter och cyklister på trottoarer och cykelvägar kan gaturummet befolkas. För att gaturummet ska upplevas attraktivt behövs inte bara utrymmet utan det ställer även krav på utformningen av omgivningen. Kvaliteten på byggnadernas bottenvåningar blir här extra viktig. Entréer ska lokaliseras mot gatan. Bottenvåningen bör vara genomsiktig, i form av lokal eller liknande. Även bostadskomplement, såsom tvättstugor, cykelverkstad/förråd kan hjälpa till att levandegöra bottenvåningarna. Generella våningshöjder i strategiska lägen ger möjligheter för lokaler att omvandlas över tid. Genom att vid fasader i gatumiljö erbjuda sittplatser till möjlighet för vila, och genom användning av taktila fasadmateriäl, uppmuntras vistelse i gatumiljön och upplevelsevärdena förhöjs.

Principsektion för gatans omvandling. Ny bebyggelse nära gatan, ögon på gatan och entréer mot gatan.

Stor stadsgata Östbergavägen

Östbergavägen saknar idag helt fasadkontakt, och erbjuder få trafiksäkra platser att korsa. I och med utbyggnaden av Årstafältet kommer Östbergavägen omvandlas till en trädplanterad stadsgata, kantad av fasader med lokaler i bottenvåningarna. Den nya utformningen kommer innebära att fler människor rör sig i gatumiljön, hastigheter sänks och fler säkra platser att korsa gatan tillskapas

Stadsgata Östbergabackarna

Östbergabackarna kommer i många delar ge plats även för cyklister och gångtrafikanter, och kompletterande bebyggelse kommer bidra med fasader och lokaler. Centrumstråket som utgör den del av Östbergabackarna som passerar centrum kommer ha högst andel utåtriktade lokaler.

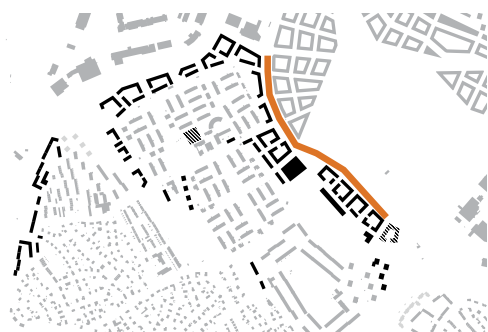
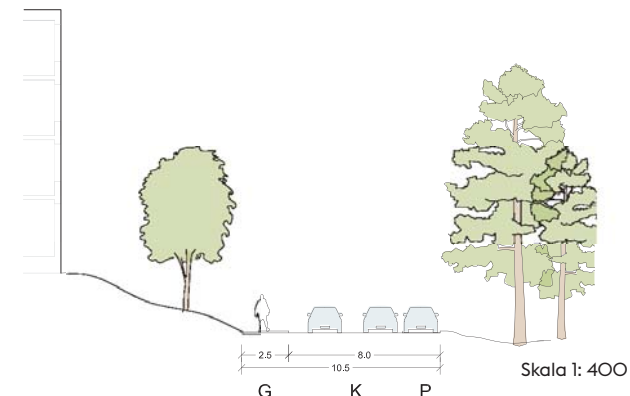
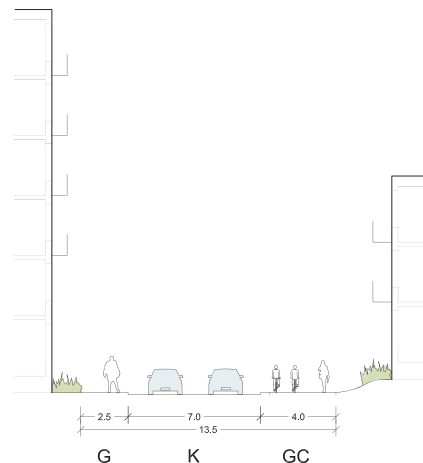
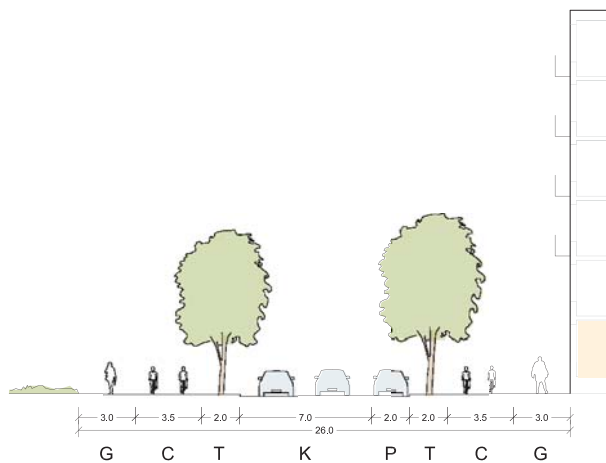
Lokalgator

Kvartersgatorna som anläggs för att möjliggöra angöring till ny bebyggelse utformas för låga hastigheter, och i vissa fall med utökade grönrums som ger plats för möblering och grönska.

Stor stadsgata	
Stadsgata	
Lokalgata	

Stadsgata

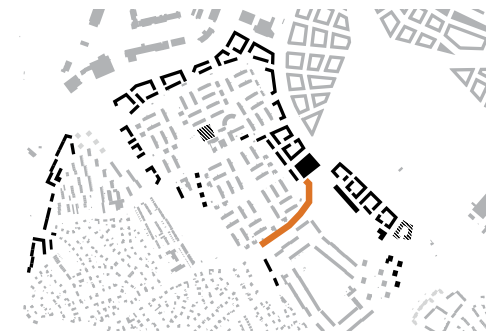
Östbergavägen 26 m

- utförande likt planeringen i Årstafältsplanen
- ej spårväg, men buss
- cykelbanor på båda sidor
- angöring längs kantsten

Östbergabackarna 13,5 m

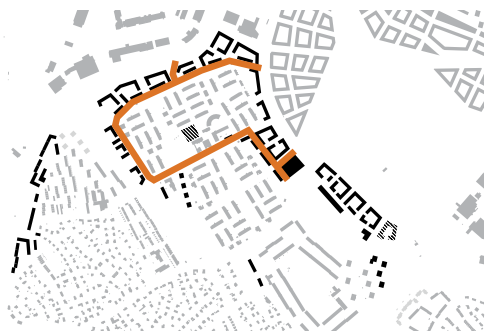
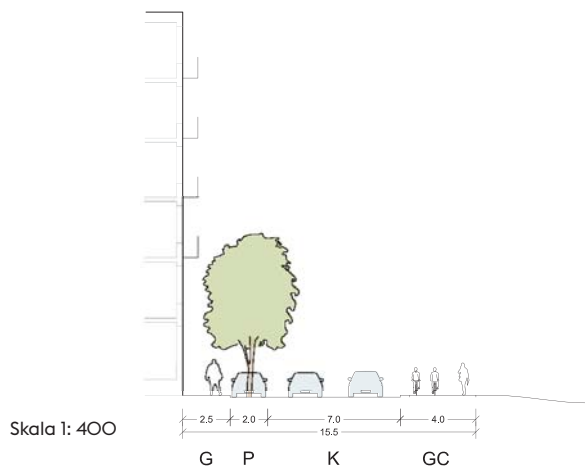
- ny gång- och cykelbana på insidan av gatan, närmast befintlig bebyggelse
- körbana för bil och buss
- angöring sker längs kantsten
- ny gångbana på utsidan
- inga träd i gatan utan trädgrupper mellan husen

Östbergabackarna 10,5 m

- sektion i princip som idag
- körbana för bil och buss
- angöring sker längs kantsten
- befintlig gångbana på insidan
- cykel i körbanan eller längs Göta landsväg

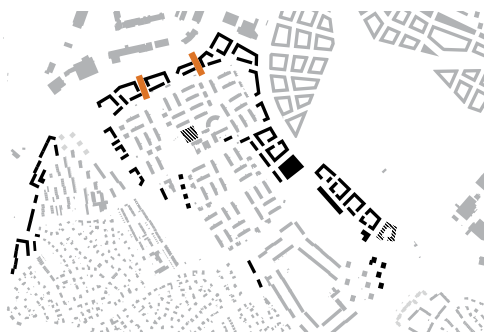
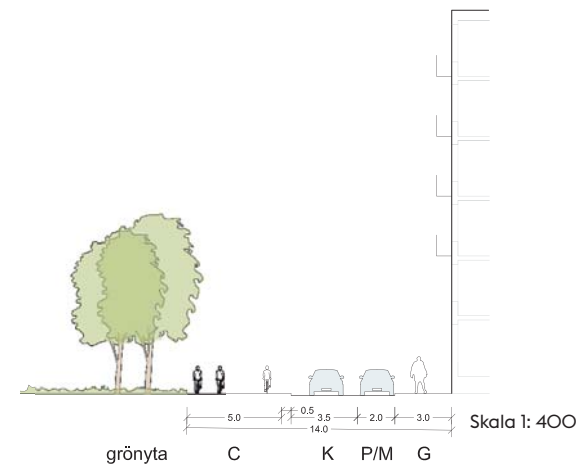
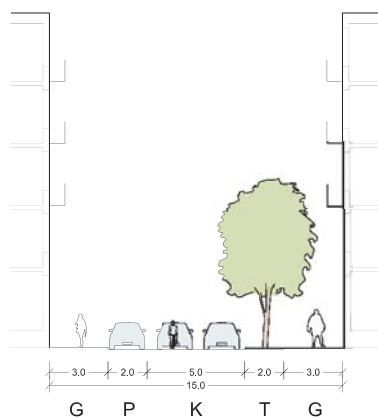
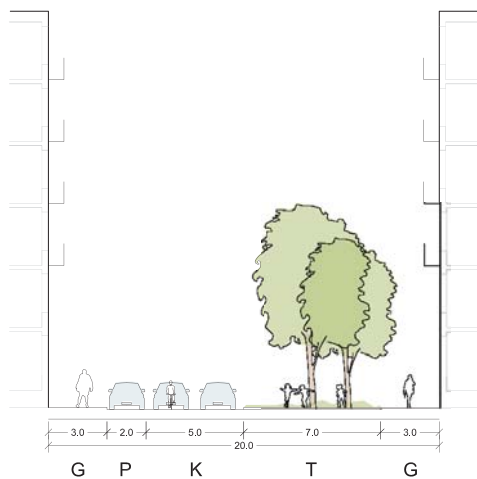
Östbergabackarna 15,5 m

- ny gång- och cykelbana på insidan av gatan, närmast befintlig bebyggelse
- körbana för bil och buss
- parkering/angöring mellan träd för ny bebyggelse
- ny gångbana på utsidan

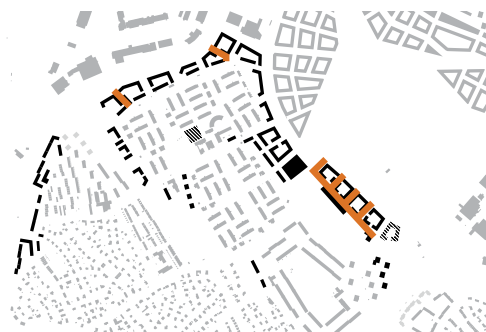
Principer för Östbergabackarna norra sträcknings möte med den nya bebyggelsen

Lokalgata

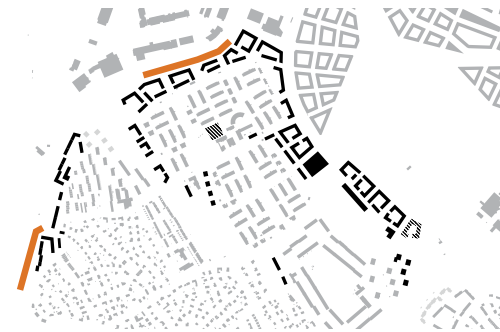
Angöringsgata ca 20 m

- gångbana på båda sidor
- parkering/angöring längs ena sidan
- planterad grön zon som kan variera i bredd

Angöringsgata 15 m

- gångbana på båda sidor
- parkering/angöring längs ena sidan
- trädrad längs ena sidan

Pendlarcykelstråk längs Åbyvägen samt angöringsgata till ny bebyggelse

- cykelbana för pendling längs Åbyvägen
- enkelriktad körbana med mötesplatser
- gångbana närmast ny bebyggelse

Delområden

Delområden

Ny stadsfront mot Åbyvägen

Mot Åbyvägen förtätas strukturen genom att både Östbergahöjden och Liseberg kliver fram med ny bebyggelse i det som tidigare varit område för kraftledning.

Strukturen utgör en sammanhängande stadsfront som präglas av grönska och en grön distans till vägen. Ingen angöring och infart sker direkt från Åbyvägen.

Fronten påverkas av topografin vilket ger bebyggelsen ett varierat och klättrande uttryck.

Pendelcykelstråket förbättras längs hela sträckan.

Förening Östbergahöjden och Årsta genom Årstafältet

Årstafältets nya stadsstruktur och utvecklingen av Östberga- höjden växer samman till en sammanhållen stadsväv.

Östbergavägen blir ny dubbelsidig stadsgata.

Två av Östbergas viktigast entrépunkter förankras i stadsstrukturen.

Nytt centrumstråk förbinder stadsdelarna och fältet.

Flera tvärkopplingar väver samman strukturerna.

Kvartersfront mot Årstafältet med tydliga gröna stråk

Stadsutveckling runt Årstafältet pågår. Årstafältet utvecklas till en central stor park i en framväxande stadsdel. Parken präglas både av kulturmiljö och odlingslotter, men också av nya aktiviteter för lek och idrott. Längs fältets västra kant planeras ett stråk med idrottsplaner och andra aktivitetsytor.

Östbergas nya bebyggelse i sluttningen ner mot fältet bildar en ny stadsfront mot Årstafältet, och kommer att utgöra den stora parkens södra rumsliga avgränsning.

Två viktiga gröna stråk silar igenom fronten mot fältet.

Göta landsväg, den historiska infarten till Stockholm kommer ner från Östbergahöjden i ett parkrum och fortsätter ut på Årstafältet.

Från Stamparken i Gamla Östberga och Luffarskogens höjd finns en koppling vidare ut på fältet.

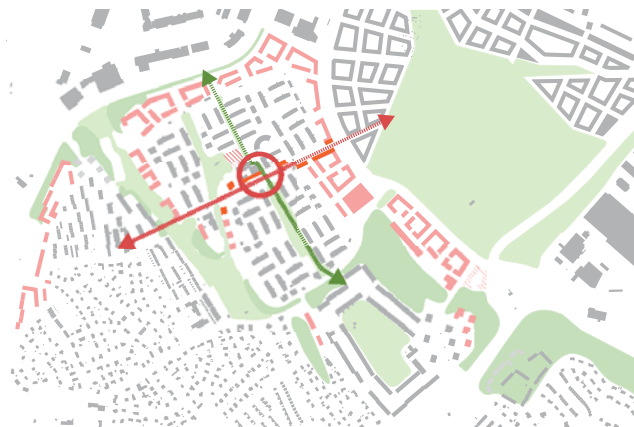

Öppen bebyggelsestruktur mot grön dalgång

Östbergabackarna kompletteras med ny bebyggelse som befolkar gatan och närmar sig Liseberg. Strukturen är öppen med utblickar mot parken mellan varje huskropp. Naturen kommer fram till gatan.

Flera nya trappor skapar nya förbindelser och genvägar till parken.

Centrumstråket förlängs och förtydligas ner i dalgången och över till Liseberg.

Centrum - mötesplats i korsningspunkt mellan stadsstråk och grönstråk

I Östbergahöjdens centrum korsar centrumstråket den centrala gröna promenaden. Centrum har sedan Östbergahöjden planerades varit uppdelat på två torg på olika nivåer. Ett upprustat centrum behöver aktivera och förhöja upplevelsen av båda platserna. Byggnader och verksamheter ska hanteras strategiskt så att flöden och entréer alstrar stadsliv till båda torgen. Nya trappor och ramper ska förbättra kontakten och rörelsen mellan nivåerna.

Centrumgatan kan förtätas med nya byggnader på angränsande fastigheter. Ny bebyggelse ska ha lokaler i bottenvåning och bostadsentréer som vänder sig mot gatan. Gatan blir ett nytt stråk ner mot Årstafältet, den nya sim- och idrottshallen och annan ny service.

Ny station för tunnelbana planeras i Östberga. Stationsuppgång ska planeras längs centrumstråket och kommer påverka framtida stadsutveckling i centrala Östberga.

Nya fronter, gatans omvandling

När Östberga förtätas med ny bebyggelse kommer också gatan Östbergabackarna att omvandlas till mer av en stadsgata. Den nya bebyggelsen placeras nära gatan med bostadsentréer mot gatan. Bottenvåningen ska i de flesta lägen göras så att den på sikt, kan innehålla lokaler.

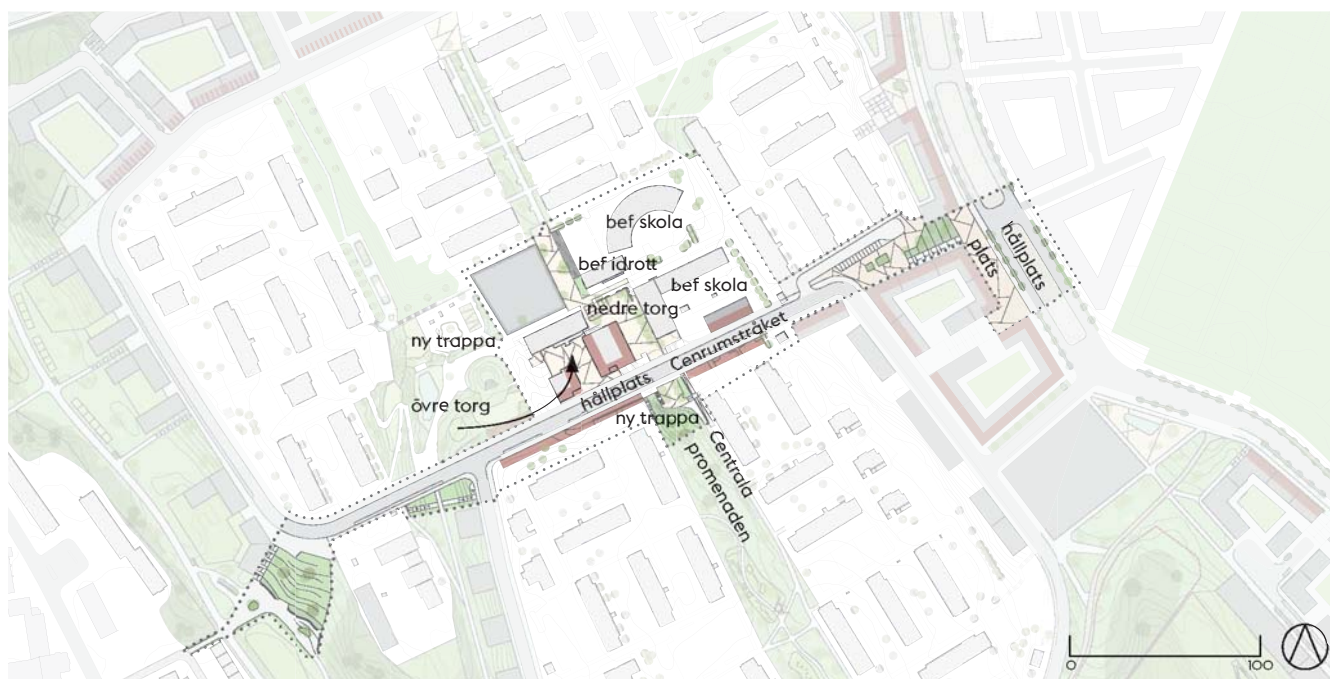
Gatan ska rymma alla trafikslag. Den kompletteras med gångbana på båda sidor, cykelbana och bitvis trädplanerad. Ny bebyggelse angörs från gatan.

Delområde 1

Centrala Östbergahöjden

Nedan. Illustrationsplan - Delområde 1. Skala 1:4000 A4

Vänster. Stadsbyggnadprincip

Ett mindre stadsdelscentrum skapades i samband med att Östbergahöjden byggdes i slutet av 60-talet. Strukturellt följer centrum mönstret från många andra stadsdelar från samma tid, med det undantaget att Östberga saknar tunnelbana.

Centrum pekas i dialoger med boende och undersökningar ut som en problematisk plats. Strukturellt är centrum planskilt på flera sätt, dels genom att de korsande stråken passerar varandra i olika nivåer, men även torgfunktionen är uppdelade på två olika nivåer. Centrum saknar idag en tydlig målpunkt. De människor som rör sig på platsen ser inte varandra och deras vägar korsas inte. Spontana möten och ögonkontakt försvåras.

Centrums innehåll

I samband med den boendedialog som hölls inom ramen för Samverkan Östberga formulerades ett medborgarförslag med önskemål om ett allaktivitetshus i Östberga. Stadsdelen har under vintern och våren 2017 undersökt möjligheterna för detta i centrum i samarbete med Svenska Bostäder som äger byggnaderna vid torget.

Ett allaktivitetshus skulle kunna innehålla stadsdelens olika verksamheter inom Östberga, kompletterat med bibliotek och andra lokaler/verksamheter som kan nyttjas av föreningar i området.

Östbergaskolan som också gränsar till torget ingår i ett pilotprojekt som syftar till att delar av skolan skall kunna bokas av föreningslivet utanför skoltid. Förhoppningen är att detta kommer ske redan under hösten 2017. Det finns även möjlighet för föreningar att boka tider i idrottshallen som tillhör skolan.

Kommersiella lokaler och utåtriktade verksamheter koncentreras längs Centrumstråket som leder ned mot Årstafältet.

Torget

Torget ligger centralt placerat i Östbergahöjden och är en del av det grönstråk som löper genom hela Östbergahöjden och i sin förlängning genom Gamla Östberga och vidare till Stureby.

Östberga torg är sommaren 2017 en del i trafikkontorets satsning för Levande Stockholm. Genom ny möblering ges nya sätt att använda torget. Östberga Community Center har ett samordningsansvar för aktiviteterna på torget.

Sommaren 2017 blir ett test av hur torget kan användas. Detta ger värdefull erfarenhet inför kommande permanenta lösningar

Ny detaljplan

I november 2014 brann Ädelstenens förskola i centrala Östberga ned och totalförstördes. Ett detaljplanearbete pågår där student- och ungdomsbostäder tillsammans med en förskola utreds på tomten. Detaljplanen beräknas gå ut på samråd under vintern 2018.

Som en tillfällig lösning i väntan på att detaljplanen blir klar och vinner laga kraft så kommer det att bedrivas stadsodling på tomten. Detta är ytterligare ett exempel på ett resultat av samverkansdialogen.

Tunnelbanan

Stockholms läns landsting bygger ut tunnelbanan mellan Älvsjö och Fridhemsplan. Tunnelbanan får sex stationer: Älvsjö, Östberga, Årstafältet, Årstaberget, Liljeholmen och Fridhemsplan. Denna kommer avsevärt att förbättra kollektivtrafiktillgången i området, och fungerar som attraktiv målpunkt för intilliggande stadsdelar, vilket ger underlag för en helt annan servicetillgång med betydligt större resenärflöden.

Projektstart planeras till år 2022 och kan öppnas för trafik 2035. Placering av uppgångar kommer behöva studeras närmare.

Tillgänglighet

Det planskilda torget är idag inte tillgängligt från gatunivå. En ny ramp föreslås leda ned från Östbergabackarna på den södra sidan för att möjliggöra en tillgänglig koppling. Torget nås på så sätt via gångtunneln.

Kompletterande bebyggelse

Längs centrumstråket finns utrymme för kompletterande bebyggelse inom befintliga tomträtter. Denna bebyggelse skulle stärka stråket och har en strategisk placering för kommersiella

Nedan. Volymillustration - Delområde 1.

lokaler och publika verksamheter. På Östbergaskolans fastighet finns idag en markparkering som kan bebyggas med bostäder eller för utökade skolbehov.

Framtiden

Kompletteringen av bostäder och den nya tunnelbanan kommer ge centrum helt nya förutsättningar. Ett större strukturellt grepp kan tas i samband med utbyggnaden av tunnelbanan.

Antal bostäder: 30 (fler om studentlägenheter)

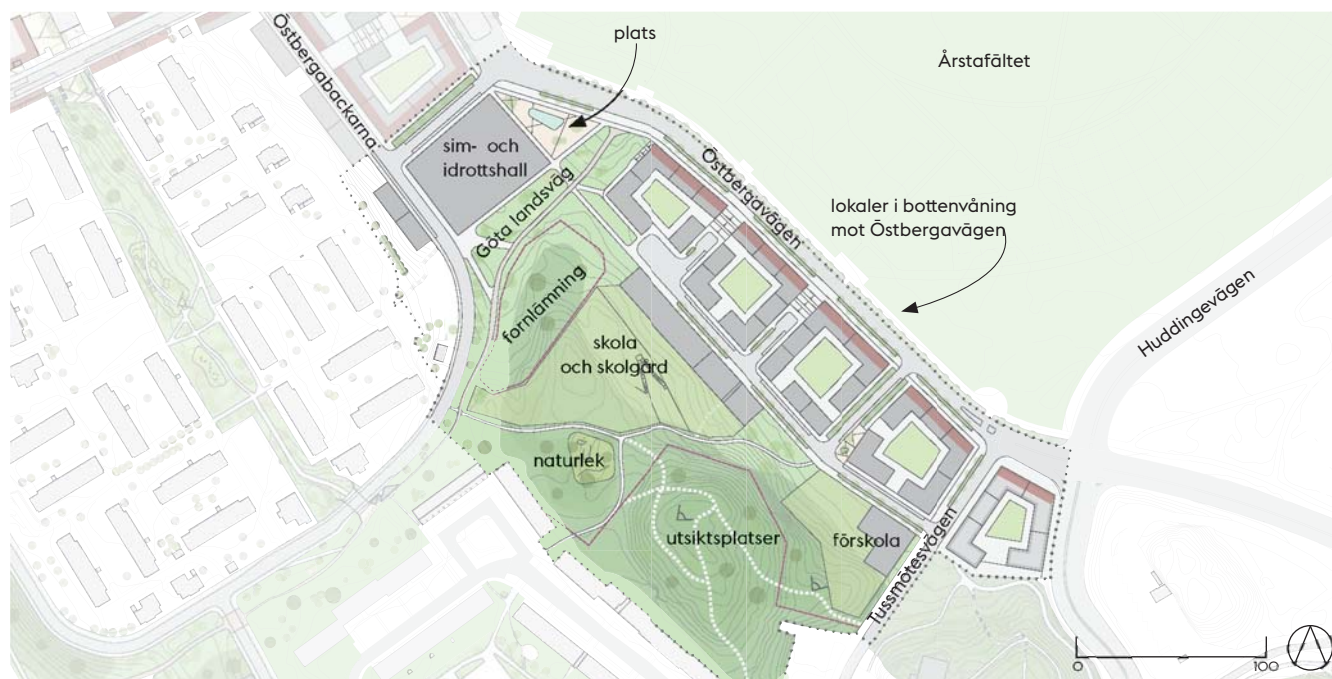
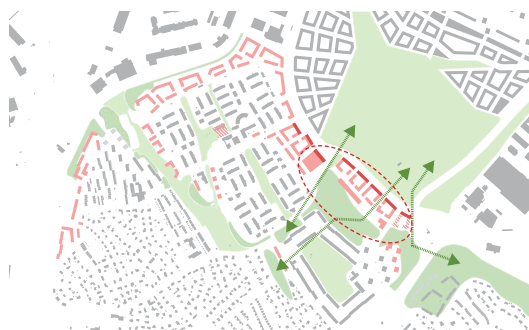

Delområde 2a

Årstafältet Södra

Nedan. Illustrationsplan - Delområde 2a. Skala 1:4000 A4

Vänster. Stadsbyggnadsprincip

Struktur och skala

Fyra kvarter ansluter till Östbergavägen och ger gatan en stadsmässig sida.

Bebyggelsen är 7-8 våningar mot Årstafältet och 6 våningar i övrigt. Kvartersfronten mot fältet är sammanhållen för att stadsbildsmässigt hålla ihop kvarteren mot det stora öppna rummet och bullerskydda kvarterens inre. Den högre skalan i framkant bildar en fond åt den stora landskapsparken på Årstafältet. Åt söder kan kvarteren öppna sig mer för att släppa in ljus på gårdarna och knyta an till naturmarken vid Kvarnbacksskogen.

Eftersom kvarteren ligger i sluttning skapas ett souterrängplan mot Östbergavägen där lokaler och bostadsgemensamma utrymmen inryms. Gårdarna lyfts därmed upp en våning från Östbergavägens nivå och har ett garageplan under gården.

Alla bostadshus har huvudentré mot gata, men även utgång mot gården.

Vid korsningen Östbergavägen/Huddingevägen föreslås ett

kvarter som signalerar entrén till stadsdelen och synliggör den från sydväst. Huddingevägen är idag en sekundärlid för farligt gods. De risker som detta innebär gör att kvarteret inte kan uppföras utifrån dagens förutsättningar. I förslaget till ny Översiktsplan är Huddingevägen dock utpekad för omvandling till stadsboulevard och utredning pågår för att klargöra hur nya förutsättningar skulle kunna se ut.

Trafik

Östbergavägen blir en del av huvudgatan som löper genom Årstafältets nya stadsbebyggelse och en viktig koppling mot Huddingevägen och den kommande stomlinjetrafiken.

Gatan byggs om till trädplanterad stadsgata med cykelbanor på båda sidor och fickor för angöring längs den bebyggda sidan. Söder om kvarteren finns en ny mindre angöringsgata med begränsad trafik. Några av tvärgatorna utförs med trappor men det finns alltid ett tillgängligt alternativ.

Skola, förskola och simhall

Inom delområdet planeras för en ny F-9 skola. Den föreslagna placeringen är söder om angoringsgatan i kanten av Kvarnbacksskogen. Skolan angörs från gatan på en nedre nivå och kommer ha souterängplan upp mot skolgården som möter skogsmarken. En del av naturslutningen kommer att ingå i skolgården, som är öppen för allmänheten kvällar, helger och lov. En hårdgjord planare del för skolan behövs närmast skolbyggnaden, övrig del blir kuperad och behålls så naturlig som möjlig. Stora träd ska bevaras inom skolgården. Genom skogen som inte blir skolgård löper naturstigar som kopplar samman Östbergahöjden, Gamla Östberga och Årstafältet.

Vid den södra delen av angoringsgatan mot Tussmötesvägen planeras en förskola med 10 avdelningar. Förskolebyggnaden placeras mot gatan och förskolegården erbjuder naturligt både en planare yta närmast byggnaden och en mer kuperad del upp mot höjden i skogen. Liksom för skolgården gäller att de delar av gården som inte hårdgörs närmast byggnaden behålls så naturliga som möjligt och träd bevaras inom förskolegården.

I anslutning till parken längs Göta Landsväg planeras ny sim- och idrottshall, som också ligger i fonden av Årstafältets aktivitetszon och får en koppling dit. Anläggningen ska ha ett tydligt förhållande till Östbergabackarna och förmodligen huvudentré från infarten till Östberga. Den har ett friare förhållningssätt till parken längs Göta landsväg och ner mot Årstafältet. Anläggningen ligger väl förankrad i gång- och cykelstrukturen och nära busshållplats och på sikt den kommande tunnelbanestationen.

Natur och rekreation

Naturmarken Kvarnbacksskogen är del i viktigt ekologiskt samband och ska bevaras. Den kompletteras med nya gångvägar för att sammankoppla bättre med Stamparken, Göta landsväg och Årstafältet. Den högsta delen av skogen ligger på privat fastighet och är kvartersmark men öppen och används i hög grad av allmänhet, förskolor och skola.

Fornlämningar

Ett gravfält från vikingatiden (ra 1:27) ligger längs med Göta landsväg i kanten av skogen. Gravfältet lämnas orört och blir del i upplevelsestråket längs Göta landsväg.

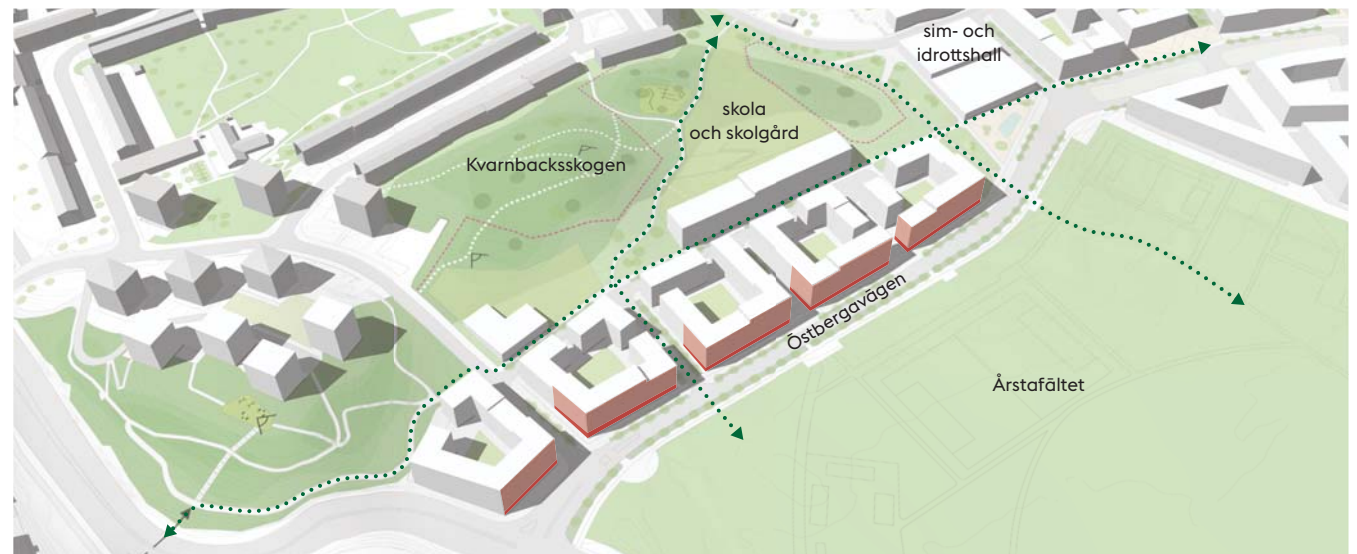
Antal bostäder: 590

Antal förskoleavdelningar: 10 avd

Nedan. Volymillustration - Delområde 2a.

Kvarnbacksskogen

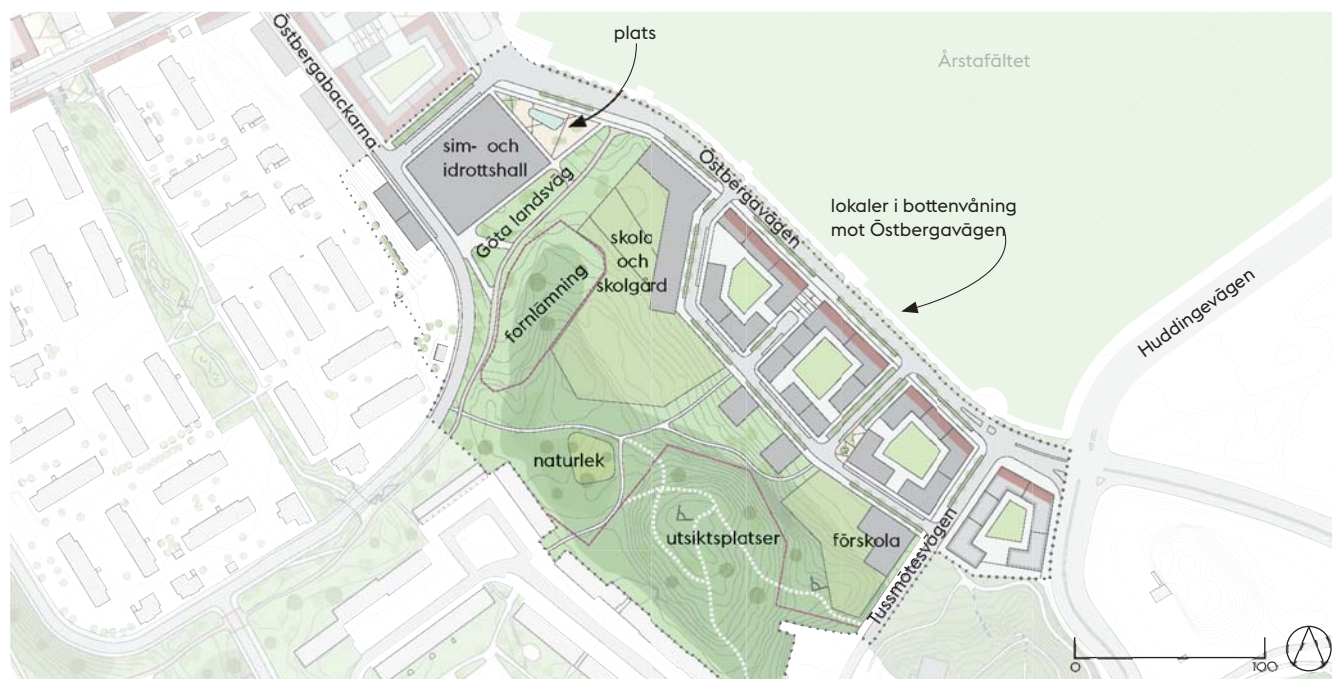
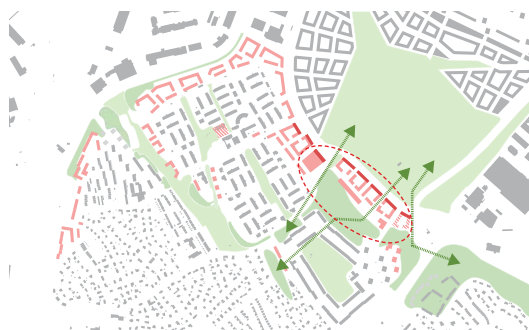

Delområde 2a

Årstafältet Södra - alternativ B

Nedan. Illustrationsplan - Delområde 2a. Skala 1:4000 A4

Vänster. Stadsbyggnadprincip

Struktur och skala

Skolans placering är i detta skede inte helt färdigutredd, och det finns vissa genomförandeåtgärder som behöver studeras vidare. En alternativ placering av skolan redovisas här som ett alternativ. Alternativ B visar i stort samma övergripande struktur men med skola i ett annat läge än i alternativ A. Skolan är placerad närmare Göta landsväg och Östbergavägen och bostadskvarteren är tre istället för fyra.

Bostadsbebyggelsen är 7-8 våningar mot Årstafältet och 6 våningar i övrigt. Kvartersfronten mot fältet är sammanhållen för att stadsbildsmässigt hålla ihop kvarteren mot det stora öppna rummet och bullerskydda kvarterens inre. Eftersom kvarteren ligger i sluttning skapas ett souterrängplan mot Östbergavägen där lokaler och bostadsgemensamma utrymmen inryms. Gårdarna lyfts därmed upp en våning från Östbergavägens nivå och har ett garageplan under gården. Längs angöringsgatan söder om kvarteren ligger två punkthus i sluttningen.

Antal bostäder: 530

Antal förskoleavdelningar: 10 avd

Skola, förskola och simhall

Den planerade skolan är en F-9 skola, liksom i alternativ A. Skolan angörs från Östbergavägen och anslutande mindre gata. Den kommer ha ett souterrängplan mot gatan, så att skolgården blir upplyft och ansluter till sluttningen bakom som möter skogsmarken. En del av natursluttningen kommer att ingå i skolgården och blir öppen för allmänheten kvällar, helger och lov. En hårdjord planare del för skolan behövs närmast skolbyggnaden, övrig del blir kuperad och behålls så naturlig som möjlig. Stora träd ska bevaras inom skolgården. Genom skogen

som inte blir skolgård löper naturstigar som i två lägen kopplar samman Östbergahöjden, Gamla Östberga och Årstafältet.

Skolbyggnaden är placerad så att skolgården öppnar sig mot solen och Göta landsväg. Bullerskydd kan behöva studeras men mening är att det ska vara ett grönt landskapsmöte mellan skolgård, Göta landsväg och fornlämningsområdet. Den gångkoppling som finns från Tussmötesvägen, rakt förbi simhallen i alternativ A, viker i alternativ B istället av och ansluter till gångväg längs Östbergavägen.

Delområde 2b Tussmöteshöjden

Struktur och skala

På höjden bakom de nya nyare punkthusen längs Tussmötevägen föreslås fyra nya punkthus. Byggnaderna placeras på västra sluttningen av höjden.

Ny angöringsgata når byggnaderna från Tussmötevägen. Från gatan ansluter gångvägar runt kullen och till kullens topp med trappor liksom idag.

Natur och rekreation

På kullens topp finns sittplatser med utsikt och lekplats. Gångvägen runt kullen kan få en förlängning med ny gångbro över till Hemsbogen på Sturebysidan. Det förstärker sambandet mellan de gröna promenadområdena i närområdet och skulle eventuellt kunna vara del i en skolväg från de nya bostäderna som planeras vid Bägersta byväg till skolan i Årstafältet södra.

Träden på kullen utgör en del i det ekologiskt viktiga spridningssambandet som löper genom området, och byggnadernas placering behöver studeras i relation till träden.

Förskola

I ett av bostadshusens två nedre plan, samt tillbyggnad, föreslås förskola med 6 avdelningar.

Antal bostäder: 100

Antal förskoleavdelningar: 6 avd

Befintlig trappa upp till utsikts- och lekplats på Tussmötehöjden.

Nedan. Illustrationsplan - Delområde 2b. Skala 1:4000 A4

Vänster. Stadsbyggnadprincip

Delområde 3

Årstafältet Västra

Delar av detta område redovisades redan i programmet för Årstafältet 2010. Mindre revideringar i den strukturen föreslås här, med genare kopplingar mot fältet. Årstafältet är i ständig utveckling. Då även de nordligaste delarna mot Åbyvägen kommer inarbetas i strukturen finns det utrymme att se över lägen för infart, höjdsättning och parklägen.

Struktur och skala

Årstafältet kommer utvecklas med nya stads kvarter längs parkens västra sida. På västra sidan av Östbergavägen fortsätter en liknande kvartersstruktur om än något mer öppen och anpassad till den stigande topografin. Kvarteren ansluter till Östbergavägen och infarten från Åbyvägen på ett stadsmässigt sätt med angöring och entréer. Eftersom kvarteren ligger i sluttning skapas ett souterrängplan mot Östbergavägen med lokaler och bostadsgemensamma utrymmen. Gårdarna lyfts därmed upp en våning från Östbergavägens nivå och har ett garageplan under gården.

Inom delområdet finns två viktiga entréer, dels vid nya infarten från Åbyvägen och dels vid infarten mot Östbergahöjden vid fältet. En tydligt gestaltad arkitektur är extra viktig här.

De två fullstora kvarteren vid infarten till Östbergahöjden får stark dignitet som entrékvarter till stadsdelen och koppling mot Årstafältet. Här kommer det vara strategiskt viktigt till vad och hur lokaler används för att stärka stadslivet och skapa målpunkter. Alla bostadshus har huvudentré mot gata, men även utgång mot gården.

Trafik

Östbergavägen omvandlas till ny trädplanterad stadsgata med cykelbanor på båda sidor och fickor för angöring. Centrumgatan från Östbergahöjdens centrum förlängs ner mot Årstafältet och blir viktigt nytt stadsstråk i strukturen. Topografin och höjdskillnaderna gör att mötet med Östbergavägen inte kommer vara tillgängligt eller körbart. Denna del av stråket utformas istället som vistelseyta med inslag av torgkaraktär. Den norra infarten till Östbergahöjden från Östbergavägen dras om så att den bättre faller in i den planerade stadsstrukturen för Årstafältet. För att fånga upp gångstråk från Östbergahöjden och befintlig skola planeras en trappa ner mot Östbergavägen och Årstafältet.

Förskola

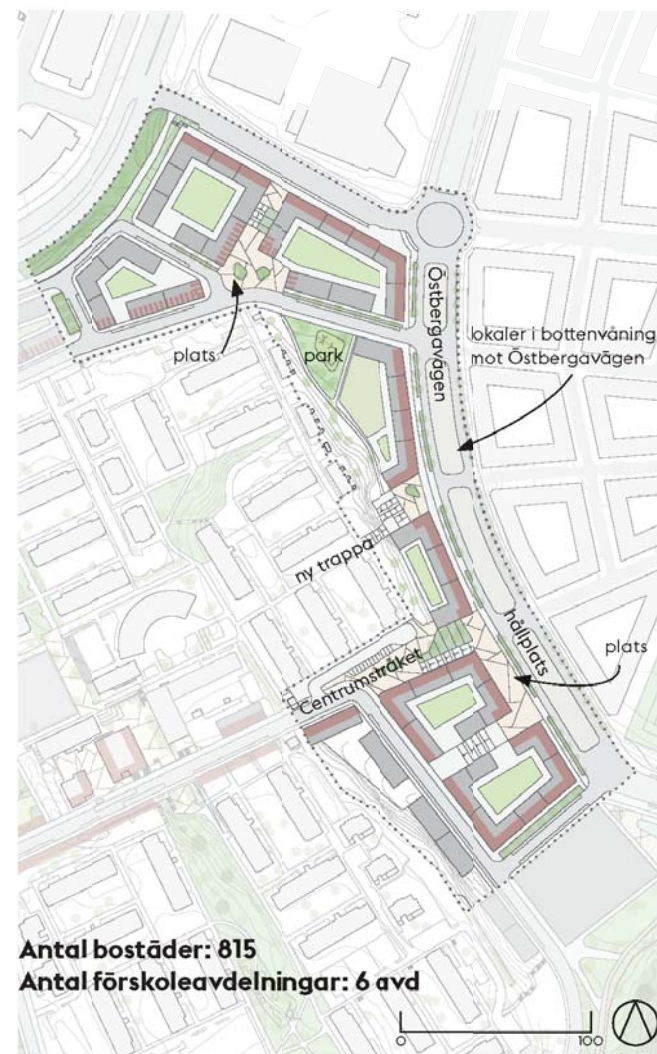
En förskola med fem avdelningar planeras i ett av bostadskvarteren, där en del av gården kommer utgöra förskolegård. Förskolan är placerad vid en mindre lekplats.

Natur och rekreation

En mindre park med lekmöjligheter placeras centralt i kvarteren. Möjligheterna till parketablering bör vidareutredas då nästa etapp i Årstafältet mot Åbyvägen tar form. Två nya trappor ökar kopplingen mellan Östbergahöjdens promenadstruktur och Årstafältets aktivitetsutbud.

Nedan. Illustrationsplan - Delområde 3. Skala 1:4000 A4

Vänster. Stadsbyggnadprincip

Antal bostäder: 815

Antal förskoleavdelningar: 6 avd

Delområde 4a

Västra Liseberg

Struktur och skala

Bebyggelsen bildar en ny stadsdelsfront mot Åbyvägen. Byggnaderna placeras i en struktur av sammankopplade lameller som bidrar till bullerskyddade sidor på insidan. Skalan är 4 - 5 våningar samt ett fåtal radhus. Delar av bebyggelsen kan byggas under med garage.

Trafik

Angöring sker via befintlig lokalgata samt via nya gator. Ingen infart direkt från Åbyvägen.

Pendlarcykelstråket längs Åbyvägen behöver justeras men läggs för ett effektivt och enkelt flöde på utsidan av den nya bebyggelsen, delvis samförlagt med ny angöringsgata. Cykelstråket ansluter till ny cykelbro över Åbyvägen som är under utförande.

Förskolor

I kvarteren inryms ny friliggande förskola som försörjer behovet som tillkommande bebyggelse i denna delen skapar

Natur och rekreation

Bebyggelsen placeras i det stadsdelsavskiljande grönstråket som gränsar mot Åbyvägen men en grön planterad zon bevaras alternativt skapas mellan bebyggelsen och Åbyvägen. I denna zon passerar pendlarcykelstråket på samma sätt som i Östbergas norra kant mot Åbyvägen.

På kvarterens insida blir gröna lugna gårdar. Där gården inte byggs under med garage kan befintliga träd sparas i så hög grad som möjligt.

Tre Kungars Lund är en liten närlekplats i Liseberg, inne i ett kvarter. Kopplingen och nyttjandet av parken kan förbättras med fler gångvägar in. Gångvägen i söder längs med villorna justeras så att den också kopplar mot lekplatsen.

Antal bostäder: 325

Antal förskoleavdelningar: 8 avd

Nedan. Illustrationsplan - Delområde 4a. Skala 1:4000 A4

Vänster. Stadsbyggnadprincip

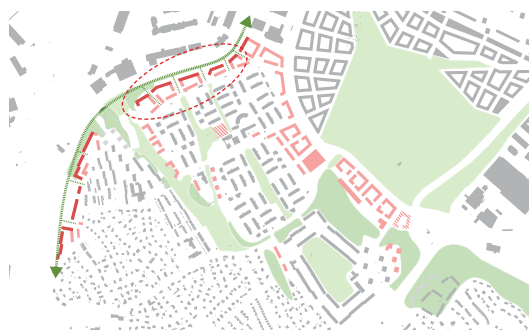

Delområde 4b

Åbyvägen

Nedan. Illustrationsplan - Delområde 4b. Skala 1:4000 A4

Vänster. Stadsbyggnadprincip

Struktur och skala

Mellan Östbergabackarna och Åbyvägen finns ett stadsdelsavskiljande grönstråk, där kraftledning tidigare gick. Den grävdes ner för ett antal år sedan vilket nu möjliggör bebyggelse i området.

Bebyggelsen läggs i en öppen kvartersstruktur som hålls ihop ut mot Åbyvägen av buller- och riskskäl men kan öppnas mer mot väster och söder. Mot Östbergabackarna varvas längsställda lameller och gavlar, som ett arkitektoniskt motiv från Östbergahöjden in i den nya strukturen. Skala är ca 6 våningar ut mot den utsatta Åbyvägen och 5 våningar mot Östbergabackarna där volymerna ansluter mot befintligt bebyggelse. Kvarteren inordnar sig i den befintliga bebyggelsens rytm och gruppering. Angöringsgator, gröna släpp och gångpassager är ordnade i en förlängning av den befintliga strukturen, så att det nya och befintliga ska hänga samman till en helhet.

Alla bostadshus har huvudentré mot gata, men även utgång mot gården. gatan får genom sin nya sektion, byggnadernas nära läge och nya entréer en ny karaktär mer lik stadsgata. Bottenvåningens våningshöjd ska medge lokaler, om inte direkt så på längre sikt.

Trafik

Östbergabackarnas sträckning i denna del föreslås flyttas något söderut för att ge en tätare struktur och skapa utrymme för kvarter mot Åbyvägen. Planskildheten där den centrala promenaden passerar byggs bort vilket tydligare samlar och knyter samman de stråk som finns på platsen.

Kvarteren angörs från Östbergabackarna som får en ny sektion med angöringsfickor (se gatukapitel) och från nya gator som ansluter till Östbergabackarna. Angöringsgatan på utsidan av

kvarteren samförläggs med förnyat pendelcykelstråk längs Åbyvägen.

Angöringsgatorna mellan de nya kvarteren formas som gårdsgator med låga hastigheter på de gåendes villkor där den beräknade trafikmängden är liten. Gårdsgatorna blir gröna och utgör ett vistelsekomplement till de mer privata bullerskyddade gårdarna.

Då kvarteren ligger i sluttning skapas i flera kvarter bra lägen att använda nivåskillnaden till att underbygga gården med garage.

Från höjden i södra delen finns nya trappor och gångvägar ner till parken i dalgången mellan Östberga och Liseberg.

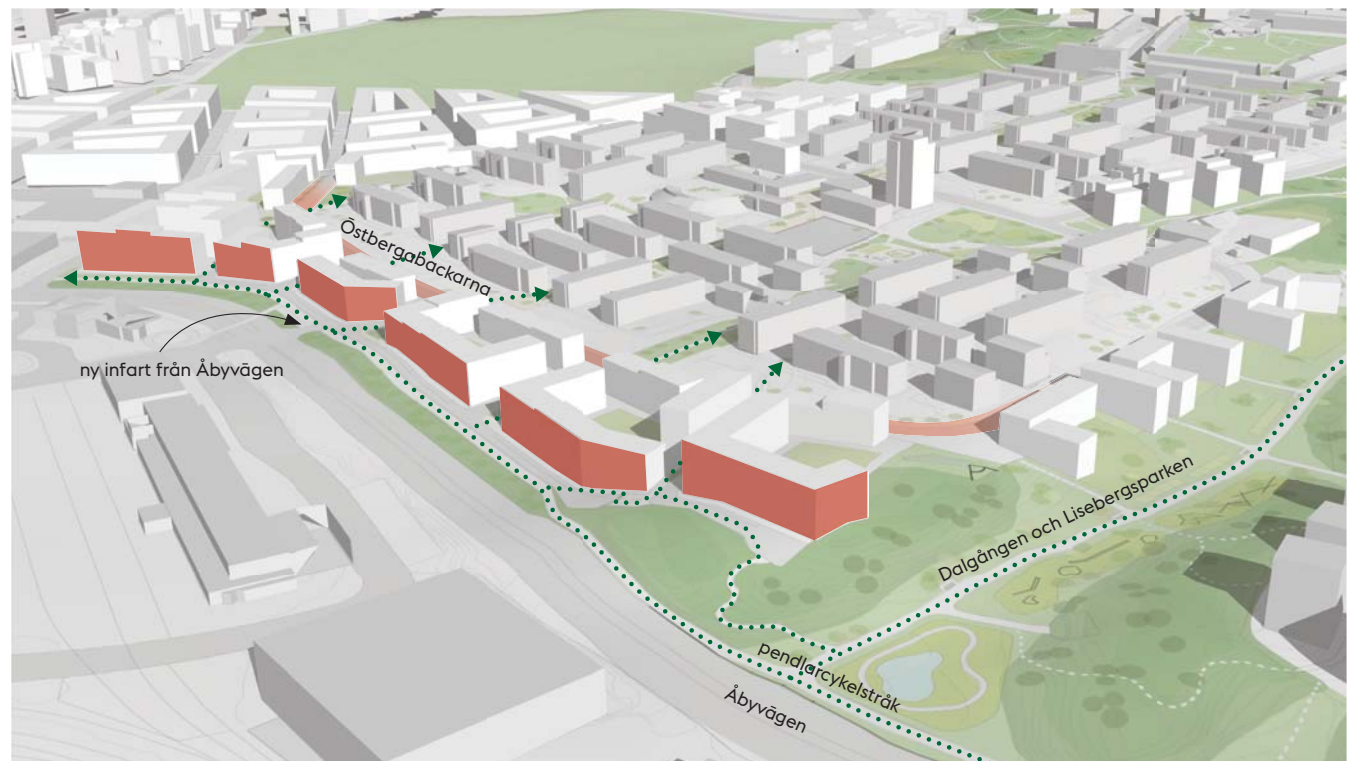
Från Åbyvägens korsning med Brunnbyvägen är det möjligt att öppna för ny infart till Östberga, vilket skulle underlätta för genare busslinjedragningar. Befintlig gång- och cykelbro över Åbyvägen får en ny koppling ner mot pendlarcykelstråket och infarten till Östberga höjden.

Åbyvägen utgör idag sekundärled för farligt gods och förväntas göra så även framöver. En tidig riskbedömning visar att bostadsbebyggelse med rätt åtgärder kan förläggas med ett säkerhetsavstånd på 25 meter till vägen.

Natur och rekreation

Bebyggelsen tar i stort sett hela den stadsdelsavskiljande grönytan mellan Åbyvägen från Östbergabackarna i anspråk. De ekologiska värdena i området är av begränsad lokal betydelse. Mellan byggnadernas fasader och Åbyvägen kommer det rymmas angoringsmöjligheter och det cykelpendlarstråk som utgör en gensträckning in mot centrum. Utanför detta finns plats för växtlighet och vissa ekosystemtjänster.

Antal bostäder: 450

Delområde 5a

Västra Östbergabackarna

Nedan. Illustrationsplan - Delområde 5a. Skala 1:4000 A4

Vänster. Stadsbyggnadprincip

Förskolor

Förskolor är möjliga i samtliga kvarter och föreslås i två av dessa. De har entré både från Östbergabackarna via trapphus samt även via gården som ligger i nivå med parken i dalgången.

Natur och rekreation

Befintlig naturslänt bebyggs men förses med släpp och nya trappor som förstärker sambandet mellan Östbergahöjden och dalgången. Mellan två av kvarteren lämnas en öppning för pulkabacke och grönt släpp. Dalgångens norra del utvecklas som vistelseyta med fler funktioner, öppnare vyer och tryggt stråk.

Centrumstråket förlängs ner i dalgången på ett tydligare sätt genom att trappan samordnas med bebyggelsen intill en ny terrasspark som trappar sig ner.

Antal bostäder: 125

Antal förskoleavdelningar: 10 avd

Struktur och skala

På gränsen mellan Östbergabackarna och dalstråket placeras en struktur som bidrar med fasader mot Östbergabackarna och som sträcker sig ut mot dalstråket i en öppen, trappande struktur. Nya trappor i anslutning till husen förbinder ner i parken. Trapporna och bebyggelsens placering är anpassad efter siktlinjer och gångvägar i den befintliga strukturen i Östbergahöjden.

Nivåskillnaderna på ca två våningar tas upp i bebyggelsen. Släpp mellan kvarteren ger utblickar och kopplar mellan de olika nivåerna för att sedan ansluta till gångstråk både i dalgången och till den befintliga strukturen i Östberga.

Bebyggelsen är i 4 -5 våningar.

Trafik

Angöring sker från Östbergabackarna i ny angöringsficka (se gatukapitlet). I anslutning till bebyggelsen behöver tillgänglig parkering kunna anordnas, men övrig parkering sker samordnat i närbelägna nya kvarter då garage är svåra att lösa i den kuperade terrängen.

Delområde 5b Parkstråkslätten

Nedan. Illustrationsplan - Delområde 5b. Skala 1:4000 A4
Vänster. Stadsbyggnadprincip

Struktur och skala

Längs Östbergabackarnas södra slinga föreslås fyra nya punkthus i parkstråkslätten. Punkthusen ansluter till gatan och har inangöring och huvudentré hitåt, i syfte att aktivera gatan, ge stadsliv och annan gatukaraktär. Punkthusen är 6 våningar mot gatan.

Punkthusen ansluter också till gångstråket i parken, för att befolka och lysa upp stråket. Ingen bilangöring sker från parksidan utan detta är en sekundär entré från trapphuset. Punkthusen landar i slätten utan egentlig egen gård, utan lägenheterna har sina egna balkonger och uteplatser.

Husen får ej underbyggas med garage, utan parkering behöver ske på annat håll, tex samordnat i centrum.

Ny gångbana anläggs längs gatan (se gatukapitlet). Nya trappor förbinder Östbergabackarna och centrumstråket med gångvägen i parkstråket.

Förskola

Befintlig förskola byggs ut med ytterligare avdelningar samt utökad gård.

Antal bostäder: 70

Antal förskoleavdelningar: 6 avd

Lisebergsparken

Foto: Landskapslaget

Delområde 5c Sjöholmsvägen

Nedan. Illustrationsplan - Delområde 5c. Skala 1:4000 A4

Vänster. Stadsbyggnadprincip

Förskolor

Två av husen har förskola i de två lägsta våningsplanen och gård på baksidan mot kullen. Förskolegården ska hårdgöras i så liten omfattning som möjligt och görs öppen för allmänt bruk under tider som förskolan har stängt.

Antal bostäder: 25

Antal förskoleavdelningar: 6 avd

Struktur och skala

Sjöholmsvägen förlängs upptill Östbergabackarna och öppnar för genomgående busslinje. Detta innebär att man kan ta sig med kollektivtrafik inom hela Östberga. Längs den nya gatan kompletteras med korta lamellhus med entré och angöring från gatan. Byggnaderna är 4 våningar inkl souterrängvåning mot gatan. Det sista huset placeras i liv med Stamgatans sista hus mot Östbergahöjden för att hålla Göta landsvägs landskapsrum fritt.

Husen får inte byggas under med garage, utan parkering sker samordnat med andra nytillkomna kvarter för att bevara naturvärden på platsen.

Trapphusen har utgång även mot natursidan men gården begränsas i storlek för hålla kullen öppen för allmänheten. Nya naturanpassade trappor skapar en förbindelse över kullen mellan Örby Slott, Stamparken, Kvarnbacksskogen och Årstafältet. Här finns också en fin utsiktsplats.

Utsiktspunkt på kullen

Förutsättningar och Konsekvenser

Socialt och kulturellt

Nuläge

Inom programområdet ser tillgången till friytor idag olika ut men är generellt sett god. Den stadsdelsavskiljande grönskan innehåller ytor och funktioner som tillgodoser stadsdelarna runt omkring med många gröna kvalitéer. En stor del av de grönytor som har rekreativa kvalitéer bevaras och utvecklas i förslaget.

Utbudet av service och mötesplatser i Östbergahöjden är begränsat. Östberga torg är uppdelat i en nedre och en övre del med en trappa emellan. På det nedre torget, som är trafikseparerat från huvudgatan, finns en mindre livsmedelsaffär, en tobaksaffär, Östbergaskolans bibliotek samt en torgbildning med några parksoffor och en skulptur framför en stödmur. I torgets kanter ansluter trappor. Här passerar en av områdets gröna promenader som fortsätter genom en gångtunnel till den långsträckta inre parken Centrumstråket.

På det övre torget, i gatunivå, ligger Östberga Community Center, fritidsgården, en tillfälligt inhytt förskola och en pizzeria. Intill finns också Öppna förskolan och parkleken Backen.

Vid torget i Gamla Östberga finns det idag en livsmedelsbutik, ett kafé, en förskola och en filmbutik. Postens paketutlämning för hela Östberga och Liseberg/Örby slott är idag förlagd till livsmedelsbutiken.

Då serviceutbudet i Östberga och Liseberg/Örby slott upplevs som dåligt är Liljeholmen, Älvsjö och Gullmarsplan viktiga målpunkter för att utträtta ärenden och handla mat. Matbutikerna BEA vid Sockenplan, och Lidl vid Sockenvägen, är också målpunkter. Vårdcentralen i Liseberg är också en viktig målpunkt även om boende i Östberga kan ha svårt att ta sig dit på grund av branta gångvägar och avsaknad av bussförbindelse.

Föreningslivet är svagt i Östberga idag, och det finns få lokaler för verksamheter att hyra in sig i.

Skola och förskolor

Nya förskolor och en skola kommer att byggas i samband med den nya bebyggelsen för att fylla tillkommande behov. De flesta förskolor och även skolan är placerad direkt intill grönytor för att möjliggöra lek i natur varje dag. Lek i natur tenderar till att bli mer fantasirik och jämställd än på hårt programmerade ytor. Förskolorna är också placerade inom olika delar av stadsdelen för att förenkla vardagsliv med hämtningar och lämningar vid skola och förskolor.

I den nordöstra delen av området är parktillgången idag låg. Där föreslås en mindre park som kan erbjuda lokal grönska. Behovet av parker i denna del bör studeras vidare i utvecklingen av de sista etapperna i de nordvästra delarna av Årstafältet mot Åbyvägen.

Målpunkter

Med en ny tunnelbana får de boende i Östberga fler resmöjligheter samt ökad tillgång till Stockholmsregionens utbud av arbete, studier och fritid. Det här har stor betydelse både ur ett jämställdhets- och socioekonomiskt perspektiv. Placeringarna för tunnelbanans framtida station med dess uppgångar blir viktigt och bör studeras djupare utifrån ett vardagslivsperspektiv. Viktigt är att planera uppgångar intill viktiga målpunkter och eventuellt i randen mellan Östberga och omkringliggande områden för att öka sammankopplingen dessa områden emellan. Tunnelbanestationen i sig blir också en tydlig och viktig målpunkt för boende i och kring Östberga. Andra viktiga målpunkter blir sim- och idrottshallen, de utvecklade parkerna och centrumstråket samt Östbergahöjdens och Gamla Östbergas torg, dit service och kommersiella lokaler koncentreras.

Variation och valmöjligheter

Genom att komplettera den befintliga bebyggelsen med nya typer,

storlekar och upplåtelseformer ges det plats för en större variation av boenden i Östberga. Detta bidrar till att göra området attraktivt för människor i olika livssituationer.

Trygghet

Tryggheten bedöms öka inom området, då fasader kommer bidra med fönster och ögon mot gatorna. Den ökade befolkningen bidrar också med liv och rörelse i området vilket också kan bidra till den upplevda tryggheten.

Offentliga rum

I samband med ökat antal bostäder kompletteras också målpunkter och programmering av parker. I dagens Östberga finns det tillgång till lekplatser för de yngsta barnen, en fotbollsplan och grönstråk som på sina platser upplevs otrygga. Det nya förslaget är tänkt att komplettera med en sim- och motionshall, temalekplats för fler åldrar, en paviljong för kravlöst umgänge samt tryggare stråk för rekreation och motion. Just simhall, väderskyddade mötesplatser, trygga motionslingor är något som önskas av både tjejer och killar medan skateboardramper och fotbollsplaner är populärare bland killar än tjejer. Därmed bedöms förslaget öka jämställdheten i området.

Genom att använda sig av en inkluderande process i det fortsatta arbetet där de som redan bor i området och de som flyttar in blir involverade i utvecklingen av Östberga ökar möjligheterna till en socialt stark och hållbar stadsdel, där unga och gamla, killar och tjejer är med och bidrar till utvecklingen av sin stadsdel.

Kulturmiljö och landskapsbild

De höga kulturmiljövärden med tillhörande landskapsbild som finns i Östberga idag är intimt förknippade med de

stadsbyggnadsideal som rådde då stadsdelen en gång anlades. Det gäller det tydligt avläsbara stadsplanemönstret med stadsdelsavskiljande gröna stråk, Göta landsvägs historiska sträckning och kulturhistoriskt värdefulla miljö, Östbergahöjdens silhuett, resterna av det historiska odlingslandskapet och platsens tydligt avläsbara bebyggelseutveckling.

Några av de kulturhistoriskt bärande elementen har under programarbetet betraktats som problematiska ur ett socialt perspektiv, och programförslaget försvarar flera av de utpekade värdena. Genom ianspråktagande av grönytor, nya fronter, en introduktion av nya typologier och på sina håll en ny skala försvinner en del av den historiska tydligheten som är påtaglig på platsen idag. Avvägningar har gjorts under arbetets gång för att balansera befintliga och tillkommande värden på platsen, där befintliga stråk och parker integreras i den tillkommande bebyggelsen. Den nya bebyggelsen har generellt ett för platsen nytt förhållningssätt mot gata utan förgårdsmark och en mycket mer kompakt karaktär vilket bryter mot det ursprungliga planmönstret. Den historiska topografin med starka karaktärsskapande nivåskillnader och utblickar försvinner helt eller delvis. Siktlinjerna och släppen är samkomponerade med den tänkta bebyggelsen på Nya Årstafältet.

Ambitionen att knyta samman stadsdelarna till en gemensam stadsväv står i konflikt med den tydliga uppdelningen i området idag. Den gröna parkmiljön i det stadsdelsavskiljande stråket utgår helt som visuellt element och ersätts med en ny definierad stadsfront. Sett från Åbyvägen upplevs stadsbilden urban och kompakt.

Framför Kvarnbacksskogen mot Årstafältet föreslås ett antal kvarter som utgör fond till parken med en skala på 7-8 våningar i framkant. Dessa kvarter skymmer den gröna vegetationsvägg som Kvarnbacksskogen utgör och som tidigare agerat fond till parken,

och bildar istället en ny stadsfront mot det stora parkrummet. Den föreslagna uträtningen av Östbergabackarna med en skarp sväng är främmande för områdets ursprungliga karaktär med mjukt svängda gator. Uträtningen möjliggör ett stadsrum med tydligare stadsmässighet och den tvära svängen i kombination med ny utformning uppmuntrar till lägre hastigheter.

Fornlämningar

I stort sett samtliga fornlämningar inom programområdet påverkas av programförslaget. Kulturhistoriska värden kopplade till befintliga fornlämningar och kulturhistoriska lämningar minskar.

Enligt kulturmiljölagen är det en nationell angelägenhet att

skydda och vårda kulturmiljön. När fornlämningar påverkas av ny bebyggelse krävs samråd med Länsstyrelsen enligt kulturmiljölagen. Ett tillstånd brukar vara förenat med krav på arkeologiska åtgärder.

För gravfältet (RAÄ-nr Brännkyrka 27:1) föreslås själva gravfältet ligga orört, men fornlämningsområdet, vilket är ett skyddsområde som bedöms behövas för att bevara fornlämningen och för att ge den tillräckligt med utrymme, föreslås planläggas som skolgård.

Både gravfältet och Göta landsväg hamnar i nya sammanhang, nära ny bebyggelse, och föreslås få en skötselplan som lyfter fram dess historiska betydelse för platsen. På så sätt kan dess pedagogiska värde lyftas fram och tydligare bidra till platsens identitet.

Göta landsväg

Gröna värden

Grönstruktur - Habitatnätverk med värdekärnor

Naturmarken inom programområdet ingår som en del i ett större övergripande grönsamband inom söderort. Den består av tallskog på hållmarker, blandskog och buskmark.

Öppen mark finns i områdets östra och södra del. Planteringar med buskar, gårdsträd och rabatter bidrar till grönstrukturen i kvartersmark.

Inför programarbetet har en naturvärdesinventering tagits fram och där avgränsades sammantaget ett trettiotal naturvärdesobjekt.

Även förekommande habitatnätverk utreddes och analyserades. I programområdet finns höga värden knutna till gamla tallar.

Flertalet s.k. habitatnätverk berör programområdet. Ett habitat är en lämplig livsmiljö för reproduktion, födosök, övervintring, m.m. för en viss art eller artgrupp. Habitatnätverk definieras som ett nätverk av habitat sammanlänkade med spridningszoner.

I programområdet finns höga värden knutna till gamla tallar. Programområdet ingår i ett spridningssamband i östvästlig riktning mellan Solbergaskogen i väster och Hemskogen och Skogskyrkogården i öster. Vissa spridningssamband finns även mot Årstaskogen i norr. Habitatnätverkens kvaliteter och sammanbindningsgrad är högst väsentlig för arters möjlighet att överleva på sikt i området.

Programområdet ligger i spridningssambandet för lättspridda arter knutna till ädellövträd (ek), mellan viktiga ekmiljöer i östra och västra Söderort. Naturvärdesinventeringen visade att värdekärnorna var mindre i omfattning och av lägre kvalitet än tidigare underlag visat. I programområdet finns naturvärden för pollinatörer knutna till öppna marker som bedöms ingå i ett lokalt habitatnätverk där även delar av Årsta fältets öppna marker ingår.

Gränsområdena mellan programrådets befintliga bebyggelse

och stadsdelen Liseberg samt till området Gamla Östberga och Årsta Partihallar, utgörs av gröna stråk med såväl rekreativmässiga som naturmarksmässiga värden.

Åbyvägen utgör en kraftig barriär tillsammans med storskaliga verksamhetsytor i Västberga och spårområdet. Mot söder utgör Huddingevägen en kraftig barriär för grönstrukturen

Vegetation och ekologi

Områdets vegetation styrs av topografien. Programområdet ligger högt och domineras av hållmarker med tunt jordlager. Här dominerar hållmarkstallskog med inslag av värdefulla tallar. I de lägre belägna delarna förekommer mer näringsrika jordar med blandskog. Öppna marker förekommer med både tunnare jordlager vilket gynnar hållmarkstorrängar, och tjockare jordlager med inslag av mer näringsgynnad vegetation.

Konsekvenser

Av de i naturvärdesinventeringen avgränsade naturvärdesobjekten får den planerade bebyggelsen stora konsekvenser i sju. I fyra av dessa är det naturvärdesobjekt med gammal tallskog, med värden som livsmiljöer och spridningsmiljöer som påverkas. Dessa är även spridningsmiljöer för arter knutna till ädellöv. Habitatnätverken för insekter knutna till gammal tall och ädellöv påverkas mest Kvarnbacksskogen och i västra delen av programområdet.

Det kommer vara viktigt att detaljstudera utformning av skol- och förskolegård vid Kvarnbacksskogen för att minimera påverkan på naturvärdena på platsen.

I tre naturvärdesobjekt där den planerade bebyggelsen ger stora konsekvenser är det värden knutna till öppna marker som påverkas. Det rör sig dels om de öppna markerna vid

Östbergavägen och hållmarken som utgör Kvarnberget.

I tio naturvärdesobjekt ger bebyggelseförslagen måttliga konsekvenser och i nio små konsekvenser. I tio naturvärdesobjekt bedöms bebyggelseförslaget inte medföra några konsekvenser.

Det spridningssamband för insekter knutna till gammal tall, som är en förlängning av Tyresta/Hanvendenkilen in mot Årstaskogen blir osäkrare i ett redan svagt avsnitt. Detta beror på att varje länk visar en potentiell spridningsväg där spridning kan förväntas vid något tillfälle. Försvinner eller försvagas spridningslänkar i avsnittet p.g.a. ny bebyggelse sker spridning mer sällan och populationerna av t ex reliktböck får sämre utbyte mellan sig. Även spridningssambandet i östvästlig riktning mellan Solbergaskogen i väster och Hemskogen och Skogskyrkogården i öster försvagas då spridning kommer att ske mer sällan. Om man ser reliktböcken som en modellart så kommer den troligen att klara sig, den flyger "bra", men spridningssambandet kan komma att brytas för mer känsliga organismer.

Ekosystemtjänster

Ekosystemtjänster kan definieras som grönytors direkta och indirekta bidrag till människors välbefinnande. Vissa ekosystemtjänster upplevs som mer betydelsefulla i tätbebyggda områden för att vår fysiska miljö ska vara bra att leva i. Det handlar till exempel om rening av vatten, skuggning från träd, grönskande rekreativområden och lekplatser för barn. Ekosystemtjänster delas in i fyra kategorier: stödjande, försörjande, reglerande och kulturella tjänster.

I stadens miljöprogram framgår att ekosystemtjänster ska främjas vid stadsutveckling för att bidra till en god livsmiljö. Staden ska ha en livskraftig grönstruktur med rik biologisk mångfald. Stockholmarna ska ha en god tillgång till parker och natur med

höga rekreations- och naturvärden. Nedan följer en översiktlig inventering av områdets ekosystemtjänster.

Stödjande tjänster (grundläggande förutsättningar för liv)

Stödjande ekosystemtjänster utgör grunden för de övriga tre grupperna av ekosystemtjänster. Utan dessa kan många av de växt- och djurarter som levererar reglerande eller kulturella tjänster inte överleva. Biologisk mångfald (livsväv ,mikroorganismer) luften, vattnet, jorden, solen, ekologiskt samspel, upprätthållande av markens bördighet, habitat.

För Östbergas del har den ekologiska infrastrukturen övergripande kartlagts av staden. I kartläggningen har alla kärnområden och de viktigaste spridningszonerna identifierats. Lokalt för programområdet har en ekologisk utredning genomförts. Östbergahöjden bedöms innehålla mark som i varierande grad erbjuder stödjande ekosystemtjänster.

Reglerande tjänster

Exempel på reglerande tjänster är luftrening, vattenrening, nedbrytning av avfall, föroreningar som tas omhand, bullerreducering, binda koldioxid, erosionskydd, lokalklimat, skydd av habitat och genpooler, klimatanpassning (klimatreglerande), skydd mot extrema väder, vattenreglering.

Genom att Östbergahöjden till relativt stor del idag består av gröna ytor innehåller området de flesta av de reglerande ekosystemtjänsterna. Exempel är att områden med trädvegetation bidrar med att fördröja dagvatten samt fungera som erosionskydd och även binda koldioxid. Sammanhängande skogsmark skapar mikroklimat som mildrar temperaturer vid värmeböljor. Gröna markytor absorberar buller effektivt.

Kulturella tjänster

Kulturella tjänster utgörs av rekreation, estetiska värden, ekologisk insikt, kulturlandskapet, utsikt, hälsa, sinnlig upplevelse, sociala interaktioner, naturpedagogik, symbolik och andlighet. Exempel på kulturella ekosystemtjänster inom programområdet är: att områden/platser finns för rekreation, ro och andrum, estetiska värden, grön oas, lek, naturlek, blomsterprakt, bollspel, picknick och naturpedagogik. En brist för delar av områden med kulturella ekosystemtjänster är att de störs av buller från omgivande väginfrastruktur. Området bedöms idag inte lida brist på parker och naturmark.

Försörjande tjänster: vatten, mat, bränsle

Försörjande tjänster förekommer endast i begränsad utsträckning i Östberga genom att marken delvis erbjuder bär och svamp för plockning. Möjligheter till koloniodling finns dock.

För ytterligare information om ekosystemtjänster se ”Ekosystemtjänster i stadsplanering” (C/O City, 2014) <http://stockholmroyalseaport>.

Arbeta med lokala förutsättningar

Genom programförslagets ändringar av befintlig markanvändning påverkas områdets ekosystemtjänster. Trots en utveckling av framförallt de kulturella ekosystemtjänsterna för allmän platsmark kommer den fortsatta detaljplaneringen och tillhörande markanvisningar behöva fokusera på arbete med grönytefaktor samt hänsynsfullt byggande vid genomförande.

Ekologiska spridningssamband, främst knutna till tall, löper genom området. Delar i detta samband bebyggs vilket försvagar sambanden. Genom att strategiskt arbeta med kompletteringar av

de värdebärande arter som finns på platsen så går det att stärka naturvärdena. I Östberga kan det till exempel komma att handla om komplettering av tall i park- och gatumiljö, holkar för fåglar och insekter och att i planteringar låta pollen- och nektarrika växter ta plats. Det finns även stor utvecklingspotential för groddjur inom programområdet.

I vissa topografisk och ekologiskt känsliga områden föreslås inga garage för tillkommande bebyggelse, vilket gör att ny bebyggelse bättre kan inplaceras i relation till den befintliga vegetationen i form av exempelvis bevaransvärda träd. Detta kan komma att ställa krav på utformning, byggmaterial och metoder. Skol- och förskolegårdar vid naturmark utformas för att bevara värdefulla träd som del i spridningssamband.

GYF för kvartersmark

Grönytefaktor (GYF) är ett verktyg för att arbeta med sociala värden, biologisk mångfald och klimatanpassning på kvartersmark. Det verktyg som Stockholm stad har utvecklat används i detaljplaneprocessen. I grönytefaktorn förordas grönska som fyller flera funktioner, t.ex. skapar gröna rum för vistelse, fördröjer och renar dagvatten, ger skugga, bidrar till pollinering och är vackert att titta på.

Kommunikationer

Gator

Östberga är ett tillgängligt område för biltrafik eftersom vägarna är av god standard och ansluter till stora leder så som Åbyvägen, Huddingevägen och Södra länken. Området har inga genomfarts-möjligheter, vilket gör att all trafik i området har lokala start- och målpunkter, och det finns ingen anledning att röra sig med bil i Östberga om du inte har ett ärende inom området. Gamla Östbergas bebyggelse försörjs via Stamgatan, med in- och utfart från Tussmötesvägen, och Östbergahöjden nås från Östbergavägen, som ansluter till höjden på två ställen. Generellt har Östbergahöjden ett väl sammanhängande gatunät genom Östbergabackarna, men det saknas gatukopplingar till Gamla Östberga och angränsande stadsdelar som Liseberg och Örby slott.

Fastigheter och parkeringar i området nås via lokala stickgator på kvartersmark. Lokalgatorna är smala, men framkomligheten bedöms vara god för biltrafiken. De flesta lokalgatorna har gångbanor men dålig kontakt med husfasaderna längs dessa, vilket kan bidra till en otrygghet för människor som rör sig i området, där entréer ligger vända in mot gårdar och fasaderna mot gatorna ofta är inaktiva.

Gång och cykel

Den strikta trafiksepareringen i området gör att det finns gott om gångvägar inom kvartersstrukturen. Det är lätt att som gående röra sig trafiksäkert på gångvägar eller gångbanor längs lokalgator. Däremot behöver tryggheten förbättras och orienterbarheten förstärkas. Längs huvudgatunätet finns gångbanor men bredden är idag av mindre god standard, och på långa sträckor finns gångbana endast på ena sidan, vilket är negativt inte minst ur trygghetssynpunkt. Det finns gångvägar som kopplar Östberga till omkringliggande områden, men

topografin minskar tillgängligheten.

Östberga har med sitt geografiska läge i staden goda förutsättningar för en hög andel cykelresor. Pendlingsstråk utpekade i cykelplanen från 2012 passerar områdets ytterkanter längs Åbyvägen och Huddingevägen. Huvudstråk passerar dessutom norr och söder om området. Inom området finns lokala cykelnät som består av lokalgator (blandtrafik) och GC-vägar som omväxlande går i gårdsmiljöer och grönområden. Många passager med huvudvägnätet sker planskilt. Förutsättningarna för säker cykling avseende sikt, drift och underhåll, vegetation samt fysiska hinder som exempelvis vägbommar varierar.

Orienterbarheten i det lokala cykelnätet är mycket dålig, vilket minskar benägenheten att välja cykeln som transportmedel. Områdets topografi, husens placering och blandningen av olika gatutyper gör att cykling sällan kan ske på den mest gena vägen. På huvudgatunätet saknas helt ytor för cyklister annat än i blandtrafik. Cykelanvändandet är lågt i Östberga idag, och det är ett viktigt led i stadens arbete mot en mer hållbar trafiksituation, minskad trängsel och en hälsosam befolkning att främja en högre andel cykling genom exempelvis trygghetsåtgärder, säkra cykelvägar och ökad orienterbarhet.

I samband med ombildandet av ett stort antal hyresrätter till bostadsrätter i slutet av 90-talet övergick ansvaret för en stor del av gång- och cykelvägarna inom området till nybildade bostadsföreningar. Resultatet är en oklar ansvarsbild och blandad skötselnivå inom området. Inom ramen för programmet finns det möjlighet att se över huvudmannaskapet för gång- och cykelvägar inom den befintliga stadsdelsstrukturen, vilket kan vara aktuellt för vissa av de befintliga stråken för att kunna säkerställa en genomgående kvalitet av skötsel och utformning i huvudstråken.

Parkering

I Östberga är beläggningen av parkering på allmän plats 70-90 % dagtid och över 90 % på kvällar och helger. Enskilda parkeringsplatser har en beläggning på 50-60 % dagtid och 70-90 % på kvällar och helger. Beläggningsgraden är i Östberga hög men det är endast för boendeparkering som efterfrågan på parkering är hög i relation till utbudet.

På sikt kan parkeringsbehovet antas minska till följd av avgifts-beläggning i linje med Stockholms parkeringsstrategi för att samt främjande åtgärder för gång- cykel och kollektivtrafik.

För att minska parkeringsbehovet i framtiden förbättras gång-, cykel och kollektivtrafiken.

Stockholm arbetar idag med gröna p-tal. Byggaktören kan sänka detta ytterligare genom mobilitetsåtgärder som exempelvis förbättrade cykelfaciliteter, bilpool och subventionering på kollektivtrafikkort för att nämna några.

Kollektivtrafiken

Programområdet är planerat och byggt som många andra miljonprogramsområden runt om i Stockholm, och detta gäller särskilt Östbergahöjden som tillkom under 60-talet, men det finns en viktig skillnad- det saknas tunnelbana i Östberga. Som en effekt av detta i kombination med ineffektiva buskopplingar till, från och inom området, är kollektivtrafikens konkurrenskraft idag mycket dålig, och bilinnehavet är högt. Stomtrafik saknas helt, och även om de två busslinjer som försörjer Östberga med kollektivtrafik har förhållandevis täta avgångar till exempelvis Årstaberget under delar av dygnet, så brister ofta tidsmatchningen med de vidare anslutningarna in mot city, vilket gör att tidsåtgången för att ta sig härifrån till exempelvis T-centralen är större än för många förorter som är belägna betydligt längre från Stockholms city, vilket den restidsjämförelse som gjorts som en

del i framtagandet av programmet visar.

För Gamla Östberga är situationen något bättre, då det går relativt tät busstrafik på Huddingevägen mot Gullmarsplan och Älvsjö.

Dock är det stor höjdskillnad från området ner till dessa hållplatser.

Gatunätets brist på genhet och få kopplingar till närliggande

områden har medfört att olika busslinjer betjänar olika områden, och att även kortare resor i närområdet kan kräva byten för den som inte har möjlighet att gå längre sträckor. Gatustrukturens utformning med huvudstråk i utkanten av bostadsområdena medför även en dyrare produktionskostnad för kollektivtrafiken, med längre restider och många hållplatser.

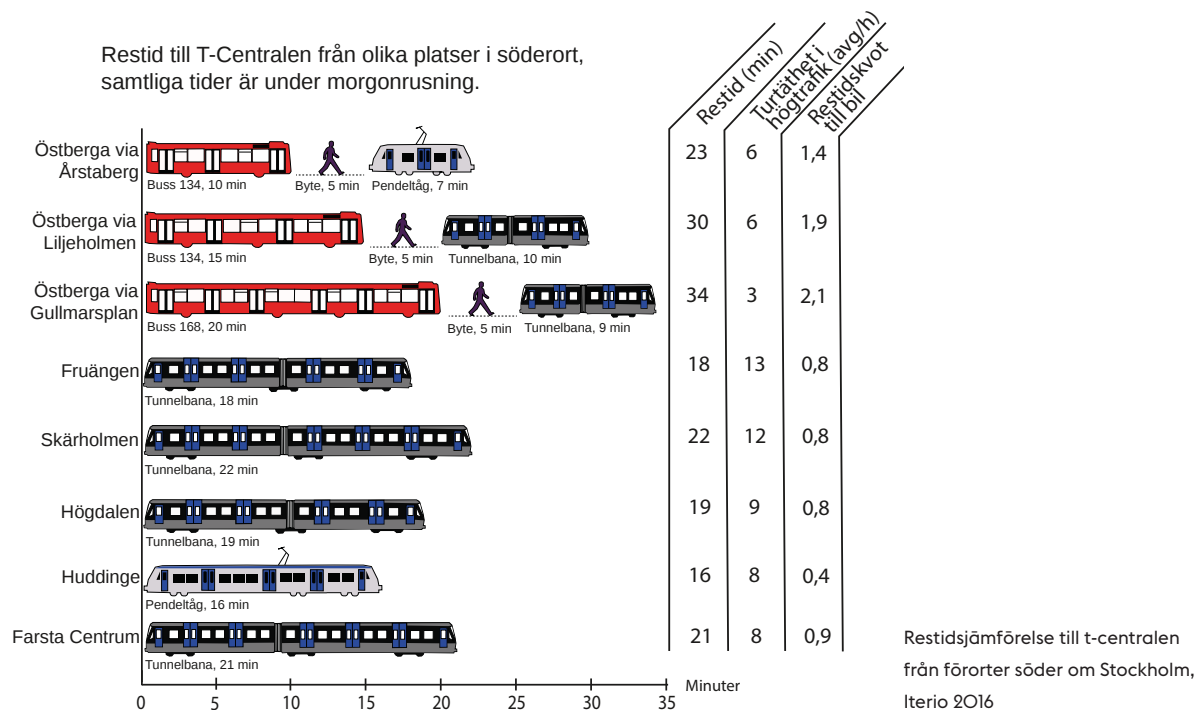
Konsekvenser

Den starka trafiksepareringen i området luckras upp då befintlig huvudmatarled omvandlas till stadsgata. Detta innebär att olika typer av trafikanter kommer röra sig i samma gaturum. För att detta ska ske på ett trafiksäkert sätt anläggs cykelbanor och gångbanor breddas.

En planskild korsning byggs bort i norra Östberga i samband med en omläggning av gatusträckningen. Detta innebär att all trafik där kommer röra sig i samma plan, och gångtrafikanter som vill korsa gatan behöver göra detta på övergångsställen. Genom att samla alla trafikanter till samma nivå koncentreras de rörelser som sker till gemensamma stråk vilket underlättar ögonkontakt och bidrar till ett synliggörande av varandra. Hastighetsdämpande åtgärder kan komma att behövas för att säkerställa trafiksäkerheten.

Cykelpendlingsstråket som korsar området läggs parallellt med Åbyvägen för en gen koppling in mot centrum.

Kollektivtrafiken kommer förbättras radikalt då tunnelbanan byggs. I väntan på den spårbundna trafiken görs genare kopplingar för buss vilket möjliggör kortare resvägar med minskade körtider. Den ökande befolkningen i området ger ett större underlag vilket kan påverka turtätheten.

Miljömässiga förutsättningar

Dagvatten

Inom kvartersmark skall lokalt omhändertagande av dagvatten (LOD) ske genom att dagvattenlösningar som efterliknar vattnets naturliga kretslopp används såsom infiltration i mark, istället för att leda bort vattnet i konventionella ledningar. Stockholm stad har tagit fram en åtgärdsnivå för dagvattenhantering. Enligt åtgärdsnivån skall dagvatten vid ny- och större ombyggnation från hårdgjorda ytor fördröjas och renas i hållbara dagvattensystem. En dagvattenutredning ska i detaljplaneskedet vid ny- och ombyggnation redovisa vilka åtgärder som behövs för att uppnå åtgärdsnivå och miljö kvalitetsnormer. Staden kan då bedöma om en plan lever upp till lagstiftningens krav. Viss bebyggelse är placerad i lågpunkter inom området vilket inte är optimalt ur ett dagvattenperspektiv, men bedöms ändå kunna lösas med en genomtänkt höjdsättning inom kvartersmarken, med brunnar och dagvattenledningar samt andra lösningar som leder bort vatten från lågpunkter som riskerar att bli översvämmade vid extremregn.

Luftkvalitet

Miljö kvalitetsnormen för luft klaras för närvarande inom programområdet. Miljöförvaltningen bedömer inte att föreslagen byggnation inom området kommer att medföra att miljö kvalitetsnormerna överskrid inom området

Geologi

Enligt den dagvattenutredning som tagits fram så består programområdet i huvudsak av berg och berg med tunna eller osammanhängande ytlager av morän. I lågområden inom programområdet finns även områden med postglacial lera. Längre fram i processen bör mer detaljerade geotekniska undersökningar genomföras för att klargöra förhållandena.

Risk och säkerhetsavstånd

Östberga begränsas i norr och söder av större trafikleder, i norr Åbyvägen och i söder Huddingevägen. Båda dessa leder fungerar idag som sekundärleder för farligt gods, vilket gör att antalet transporter är relativt begränsat.

En övergripande riskanalys i tidigt skede visar på att individ- och samhällsrisken utmed Huddingevägen respektive Åbyvägen ligger inom något som kallas ALARP-område (As Low As Reasonably Practicable), vilket medför att rekommenderade åtgärder ställs i proportion till den riskreducerande effekten.

I detta fall innebär det att en bebyggelsefri zon lämnas längs med väggkanten om 25 m. För byggnationen som placeras mellan 25-60 meter från väggkanten kommer krävas kompletterande åtgärder.

Åbyvägen förväntas även fortsättningsvis ha karaktären av transportled och bebyggelsen vid denna del av Östberga utgör en tydlig front mot Åbyvägen och angörs via mindre angöringsgator som ligger parallellt med Åbyvägen.

Huddingevägen, dess kapacitet och användning utreds för närvarande. Huddingevägen har potential att förändras över tid till att få karaktären av en stadsgata.

Stora delar av Östberga ligger på en högre nivå än Huddingevägen som då passerar genom en bergsskärning i form av ett tråg, men vid korsningen till Östbergavägen är marken i nivå. Här finns möjlighet till ett kvarter som skulle utgöra entrén till området och synliggöra entrén till stadsdelen österut. Detta kvarter kan eventuellt byggas med dagens förutsättningar, men kräver i så fall en kompletterande riskutredning som visar att så är möjligt. Annars är förutsättningen för detta kvarter att det farliga godset inte längre är en begränsande faktor på Huddingevägen.

Buller

Det aktuella programområdet är exponerat för vägtrafikbuller från flera vägvägnitt. Det är vägtrafiken på Östbergavägen, Åbyvägen, Tussmötevägen och Ersta Gårdsväg som dominerar, men även Huddingevägen påverkar området. I de centrala delarna av programområdet råder idag lägre ljudnivåer genom att området inte är belastat av stora trafikflöden.

Många av de nya bostäder som föreslås i programmet kommer att utsättas för buller. Med rätt placering och utformning av byggnaderna bedöms dock en god boendemiljö kunna skapas och gällande riktvärden bedöms klaras. I bullerutsatta miljöer bör det finnas en tystare sida dit minst hälften av bostadsrummen i varje lägenhet orienteras. Ökade trafikmängder som en följd av de tillkommande bostäderna kommer öka bullernivåerna i vissa delar av området något. Samtidigt bildar den nya bebyggelsen längs med trafiklederna ett bullerskydd mot några av de större bullerkällorna i området, Åbyvägen och Östbergavägen, vilket förbättrar bullersituationen jämfört med dagens i nivåer i delar av området.

Markföroreningar

Markföroreningar kan förekomma inom planområdet. Markföroreningar är generellt inget hinder för exploatering, men marken bör undersökas, riskbedömas, samt vid behov saneras. Även om marken tidigare är sanerad kan det bli aktuellt med ytterligare sanering om exploateringen innebär att markanvändningen förändras till en känsligare klass, t.ex. från industrimark till bostadsområde.

Genomförande

Behovsbedömning

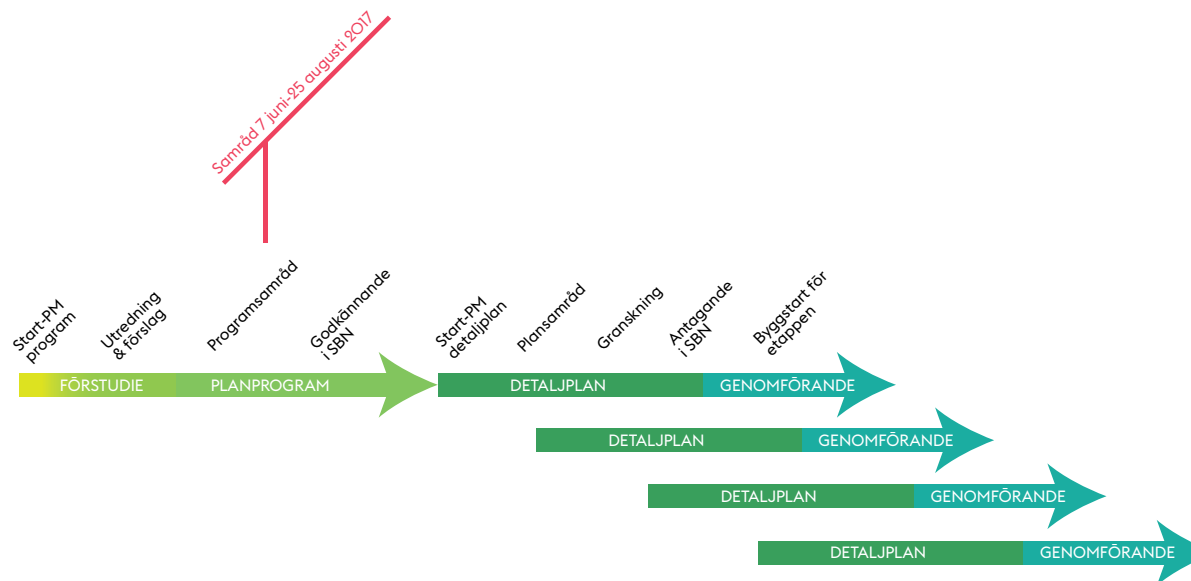
Stadsbyggnadskontoret bedömer att genomförandet av programmet och dess detaljplaner inte kan antas innebära betydande miljöpåverkan som avses i plan- och bygglagen.

Övergripande tidplan

Programarbetet påbörjades genom start-PM och uppdrag i stadsbyggnadsnämnden i stadsbyggnadsnämnden 5 november 2015. Samråd om programmet genomförs under sommaren 2017 och programmet kan därefter godkännas i stadsbyggnadsnämnden under hösten 2017 som underlag för fortsatt planarbete. Parallellt med programarbetet har stadsdelsförvaltningen lett en boendedialog inom ramen för samverkan Östberga. De första detaljplanerna utifrån programmet beräknas kunna påbörjas under 2018.

Tidplanen för utbyggnad av gator, parker och nya hus är delvis beroende av att ny infrastruktur byggs ut. Främst gäller det bebyggelsen som ligger närmast Årstafältet, varför de delarna behöver inrätta sig i tidplanen för Årstafältets utbyggnad. Områden som föreslås får gemensamma parkeringslösningar bör planläggas och byggas ut samordnat. Därutöver finns fler faktorer som kan påverka möjlig utbyggnadsordning. Området beräknas byggas ut under de kommande 10 åren, och en målsättning bör vara att få en förhållandevis jämt inflyttning av nya boende för att underlätta utbyggnad av skolor och förskolor och för att bättre kunna möta efterfrågan av nya bostäder över tid.

Den nya skolan, som ligger i område 3, kommer att kunna färdigställas för nya elever från höstterminen 2026 eller 27. Till dess finns dels befintliga Östbergaskolan, men även två nya skolor

på Årstafältet som färdigställs innan den nya skolan i Östberga. Den nya tunnelbanan har beräknad projektstart 2022 och ska vara klar för igångsättning 2035. Det hade varit önskvärt med en tidigare utbyggnad, men tidplanen är satt utifrån att staten ska kunna delfinansiera anläggningen med medel från trängselskatten.

Ekonomi

Stadens utgifter för att genomföra investeringar i ny allmän platsmark, så som gator och parker med mera, finansieras genom intäkter av upplåtelse och överlåtelse av stadens mark till för ny bebyggelse. En målsättning som är formulerad i stadens budget är att överskotten som stadens utbyggnadsprojekt genererar ska kunna finansiera de investeringar som krävs i ny offentlig service, t ex skolor, förskolor och idrottshallar.

Bygglogistik

Under utbyggnadstiden kommer staden kontinuerligt arbeta med samordning av projekten, bland annat för att minimera störningar för befintlig bostadsbebyggelse.

Pågående detaljplaner

För att snabbt kunna komma igång med genomförandet har ett par planprocesser inom programområdet påbörjats parallellt med programarbetet. Inom programområdet pågår detaljplanearbete för fastigheten Familjen 2 där studentlägenheter tillsammans med en förskola utreds.

I de norra delarna av Östberga mot Åbyvägen planeras detaljplanearbete påbörjas sommaren 2017 för Stockholmshus.

Fastighetsintrång

I samband med föreslagen omläggning av del av Östbergabacken i norra delen av Östbergahöjden föreslås ett mindre intrång i fastigheten Stockholm Ättegrenen 1.

